

“ENEMMÄN VOIS OLLA YHTEYKSISSÄ”

Erityisopettajan ja kodin välinen yhteistyö

Johanna Järvelä

Sanna Tammelin

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma

Syksy 1999

Erityispedagogiikan laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Jyväskylän yliopisto.
Erityispedagogiikan laitos.
Johanna Järvelä
Sanna Tammelin
“ENEMMÄN VOIS OLLA YHTEYKSISSÄ”
Erityisopettajan ja kodin välinen yhteistyö

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten ala-asteen laaja-alaiset erityisopettajat ja vanhemmat tekevät yhteistyötä ja miten he sen kokevat. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Keräsimme aineistomme haastatteleamalla neljää vanhempaa ja kolmea erityisopettajaa. Tutkimusmenetelmämme perustui aineistolähtöiseen analyysiin. Analyysimenetelminä olivat teemoittelu ja rikas kuvailu.

Tutkimustemme tulosten mukaan yhteistyö koulun ja kodin välillä tapahtui pääasiassa luokanopettajan kautta. Erityisopetus koettiin yksilöllisenä ja oppilaan luokkatyöskentelyä tukevana. Vanhemmat halusivat enemmän tietoa lastensa oppimisvaikeuksista ja edistymisestä. Yhteistyö kodin ja erityisopetuksen välillä oli satunnaista, enimmäkseen ongelmatilanteissa ja erityisopettajan aloitteesta tapahtuvaa. Vanhemmat arvostivat koulun ja erityisopetuksen merkitystä, eivätkä kokeneet lastensa oppimisvaikeuksia negatiivisina. Yhteistyötä toivottiin kehitettävän säännöllisemmäksi, molemminpuoliseksi, tasa-arvoiseksi sekä avoimeksi.

Avainsanat: yhteistyö, erityisopettaja, vanhempi

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ	6
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
3.1 Tutkimustehtävä	11
3.2 Tutkimusmenetelmät	11
3.3 Aineiston keruu	12
3.4 Aineiston analyysi	13
3.5 Tutkimuksen luotettavuus	14
3.6 Tutkimukseen osallistujat	16
4 “ETTÄ LAPS PÄÄSIS ASIASSA ETEENPÄIN JA PYSYIS MUITTEN MUKANA”	19
4.1 Erityisopetus on tuki oppilaan luokkatyöskentelylle	19
4.2 Yksilöllistä opetusta, enemmän aikaa	21
4.3 “Tuo nyt ainaki, että äs löyty”	23
4.4 Lukivirheitä ja puheongelmia	25
5 YHTEISTYÖ ERITYISOPETUKSEN JA KODIN VÄLILLÄ	27
5.1 Miten ja milloin yhteistyötä tehdään?	27
5.1.1 Luokanopettaja tiedon välittäjänä	28
5.1.2 Viikottaiset terveiset puheopetusvihkossa	29
5.1.3 Vanhempainillat ja kaupan hyllyjen välit tapaamispaikkoina	30
5.1.4 Yhteistyötä tarpeen vaatiessa	33
5.1.5 “Tiimitapaamisia koululla”	35
5.1.6 Erityisopettajien välinen yhteistyö	36
5.2 “Sama toive on varmasti kummallaki, että enemmän vois olla yhteyksissä” ..	37

5.3 Säännöllisyys ja rehellisyys hyvän yhteistyön tunnusmerkkejä	42
5.4 Enemmän aikaa ja vähemmän työtä	45
5.5 “Kyllä se varmaan kaikkien kannalta, että vähän sais osviittaa, ni hyötyä enempi”	47
6 “MÄÄHÄN HYVÄKSYN ILIMAN MUUTA, JOS OPETTAJA SANOO, ETTÄ ON OPPIMISVAIKEUKSIA”	48
6.1 Vanhempien rooli yhteistyössä	48
6.2 Erityisopettajan rooli yhteistyössä	49
6.3 Kokemus lisää erityisopettajien ammattitaitoa	52
6.4 Vanhempien tiedot erityisopetuksesta: “se on mun omaa mielikuvitusta” ...	55
6.5 Vanhempien suhtautuminen koulunkäyntiin ja erityisopetukseen	56
6.5.1 Vanhempien myönteisyys on aktiivisuutta	56
6.4.2 “Mä oon yrittäny koko sen kuus vuotta olla tässä mukana”	61
6.4.3 “Erityisopettaja on semmonen tapaus että paikasta toiseen”	63
7 LÖYTÖJEN TARKASTELU	64
7.1 Erityisopetuksen tehtävä ja merkitys	64
7.2 Yhteistyön muodot ja tilanteet	65
7.3 Yhteistyön kehittäminen	69
7.4 Yhteistyöstä on hyötyä kaikille	69
7.5 Hyvä yhteistyö on myönteistä suhtautumista	71
7.6 Yhteistyön esteet	71
7.7 Roolit yhteistyössä	73
7.8 Vanhempien myönteinen suhtautuminen koulunkäyntiin on tärkeää	75
8 POHDINTA	76
LÄHTEET	81
LIITTEET	86
Liite 1: Kirje vanhemmille	86
Liite 2: Haastattelurunko	88

1 JOHDANTO

Muuttunut koulutuspolitiikka on asettanut vanhemmat keskeisempään asemaan kouluyhteistyössä. Opettajien näkemykset vanhemmista yhteistyökumppaneina ovat laajentuneet. Vanhempia ei enää nähdä oppilaan ongelmien aiheuttajina, vaan lapsestaan arvokasta tietoa omaavina asiantuntijoina. Opettajien tuleekin kuunnella vanhempia heidän lastaan koskevissa päätöksissä. Vanhempien oletetaan osallistuvan myös koulun päätöksentekoon ja olevan mukana koulun arjessa (Montonen 1991). Toteutuuko vanhempien muuttunut rooli kouluyhteisössä?

Tärkeimpiä tavoitteita yhteistyölle on yhteisten kasvatustavoitteiden ja -menetelmien luominen. Tämä edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta lapsen kasvattajien kesken. Yhtenäiset kasvatuseriaatteet ovat tärkeässä asemassa lapsen turvallisuudentunteen muodostumiselle ja oppimiskyvyn kehittymiselle. Erilaisista näkökulmista huolimatta yhteistyön osapuolten on kyettävä keskustelemaan ja ymmärtämään toistensa mielipiteitä. (Yhteistyöllä lapsen parhaaksi 1980, 7.)

Kodin ja koulun yhteistyöstä ei viime aikoina ole ilmestynyt laajempaa tutkimusta. Asia on kuitenkin aina ajankohtainen ja siitä tehdään vuosittain useampia opinnäytetöitä (ks. Korpinen & Husso 1991). Koulun ja kodin välisessä yhteistyössä tapahtunut muutos on näkynyt myös useiden päivä- ja viikkolehtien artikkeleina. Erityisopettajien ja vanhempien välinen yhteistyö on sen sijaan melko tutkimaton alue. Tehdyt tutkimukset koskevat lähinnä erityisluokanopettajan ja kodin välistä yhteistyötä.

Aikaisempien työ- ja koulutuskokemusten perusteella koimme yhteistyöhön liittyvät asiat itsellemme tulevana erityisopettajina tärkeiksi. Koulutuksemme aikana olemme useiltakin luennoitsijoilta kuulleet, miten tärkeää on työskennellä yhteistyössä kodin kanssa. Esimerkiksi sosiaalialankoulutuksessa perhekeskeisyyden periaate on yksi tärkeimmistä työn perusteista. Tämän periaatteen mukaan vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita, joiden kanssa tehtävä yhteistyö on olennaista lapsen kehityksen kannalta (Määttä 1999, 98).

Tulevina erityisopettajina koemme, että kodin kanssa tehtävä yhteistyö on perustatyömme tavoitteiden toteutumiseksi. Yhteistyöstä kotien kanssa puhutaan koulutuksen aikana. Mielestämme emme ole kuitenkaan saaneet riittävästi tietoa siitä, mitä yhteistyö käytännössä on.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä ala-asteen laaja-alaisen erityisopettajan ja vanhempien väliseen yhteistyöhön. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Saadaksemme laajemman näkemyksen aiheesta, haastattelemme sekä erityisopettajia että vanhempia. Tässä tutkimuksessa korostamme heidän näkemyksiään yhteistyöstä.

2 KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Erityisopettajan ja vanhemman välinen yhteistyö on osa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Sitä koskevat samat tavoitteet ja lainsäädäntö, ja sen onnistumiseen vaikuttavat samat asiat kuin koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön yleensä. Yhteistyötä tehdään aina vuorovaikutuksessa. Näitä asioita käsittelemme laajemmin tässä luvussa.

Kouluyhteistyön tavoite. Kouluyhteistyön tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen huomioiminen ja hänen persoonallisuutensa kehittäminen. Tiivis yhteistyö ja jatkuva tiedon vaihto kodin ja koulun välillä ovat edellytyksenä tämän tavoitteen toteutumiseksi. Husso, Korpinen ja Korpinen (1980a, 1 - 2) määrittelevät kouluyhteistyön jatkuvaksi ja molemminpuoliseksi tietojen välittämiseksi kodin ja koulun välillä.

Yhteistyötä koskeva lainsäädäntö. Perusopetuslain 3 §:n mukaan koulun tulee opetusta järjestäessään tehdä yhteistyötä kotien kanssa. Oppilaan huoltajalta tulee kysyä tämän mielipidettä ennen oppilaan siirtämistä erityisopetukseen (Perusopetusasetus 15 §). Oppilaan huoltaja on vastuussa siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa. Huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi, mikäli koulu harkitsee lapsen luokalle jättämistä. Koulu ei voi ilman huoltajan suostumusta opettaa lapselle huoltajan kasvatusnäkökulman tai maailmankatsomuksen kanssa ristiriidassa olevia asioita.

Vanhemmilla on myös oikeus saada tietää lapsensa arviointiperusteista ja koulun tulee säännöllisesti antaa oppilaalle ja tämän vanhemmille arviointi oppilaan oppimisen tasosta. (Perusopetuslaki 1998, Perusopetusasetus 1998.)

Vanhempien vaikutusmahdollisuudet. Koulutuspoliittinen päätöksenteko on siirtynyt yhä enenevässä määrin paikallistasolle eli kuntiin ja kouluihin. Paitsi peruskoululaki myös kuntalaki määrittää koulun toimintaa. Kunnissa vanhemmat voivat osallistua peruskoulujen päätöksentekoon toimiessaan koulujen johtokunnissa. Johtokunnan tehtäviä ovat koulun opetussuunnitelman kehittäminen, myönteisen ilmapiirin luominen sekä koulun ja kodin välisen yhteistyön lisääminen. (Seppälä 1989 23; The role of parents in the education system of the European Union 1997, 91.)

Johtokunnan lisäksi vanhemmat voivat vaikuttaa koulun päätöksentekoon ja kehittämiseen osallistumalla paikallisten vanhempainyhdistysten toimintaan. Paikallisten vanhempainyhdistysten kattojärjestönä toimii Suomen Vanhempainliitto ry, johon kuuluu 915 paikallista vanhempainyhdistystä, jäseninään yli 200 000 vanhempaa. (Suomen Vanhempainliiton tiedote 23.9.1998.) “Suomen Vanhempainliiton toiminta-ajatuksena on koota vanhempien voimavarat hyvän oppimis- ja kasvuympäristön rakentamiseksi kaikille lapsille ja nuorille” (Vanhempien Sanomat 1999, 2, 2). Paikallisten vanhempainyhdistysten toiminta on luontevimmillaan yhteistyötä luokan muiden vanhempien kanssa. Tätä kautta voidaan luontevasti kehittää koko koulun yhteistyötä. (Vainikainen 1992, 12.)

Yhteistyön osapuolten odotukset. Edellytyksenä vanhempien luottavaiselle ja myönteiselle asenteelle koulua kohtaan on, että koti ja koulu antavat tietoa toisilleen omista kasvatustavoitteistaan. Kotien on helpompi saada tietoa koulun tavoitteista lapsen kasvatuksessa kuin koulun saada tietää kotien kasvatustavoitteista. Tämä johtuu Soinisen (1986, 40) mukaan siitä, että kodeilla on erilaiset kasvatuseriaatteet. Edelleen Soininen jatkaa, että kodit kuitenkin odottavat koulun toteuttavan yhteneviä suuntalinjoja omien periaatteidensa kanssa. (Soininen 1986, 37-40.)

Kodin ja koulun näkemyksillä toistensa rooleista lapsen koulunkäynnin tukemisessa on vaikutusta yhteistyön toteuttamiseen. Näkemysten vähäinenkin eroaminen toisistaan saattaa vaikeuttaa yhteistyön tekemistä ja toisen osapuolen ymmärtämistä. Soinisen lisäksi myös Paananen (1985) on kartoittanut kodin ja koulun toisiinsa kohdistuvia odotuksia (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Kodin ja koulun toisiinsa kohdistamia odotuksia (Paananen 1985, 151; 154).

Kodin odotukset koululta:	Koulun odotukset kodilta:
koulu tulee kunnioittaa kodin arvomaailmaa	koti kasvattaa lapsen sosiaalseksi
koulu hyväksyy erilaisuuden	lapsi hyväksyy erilaisuuden
opettajalla on aikaa keskustella heidän lapsistaan ja vastata heidän kysymyksiinsä	lapsi saa vanhemmiltaan turvallisuutta
koulu järjestää erilaisia yhteistyötilaisuuksia	koti on halukas tekemään yhteistyötä koulun kanssa
vanhemmat tutustuvat koulun kautta toisiinsa	lapsi saa kotoa tukea realistisen itsetunnon kehittämiseen
koulu auttaa vanhempia ongelmissa	koti on opettanut lapsen noudattamaan ohjeita ja tekemään töitä
	koti valvoo annettujen ohjeiden ja tehtävien suorittamista
	kotona ei arvostella koulua lapsen kuullen
	lapsi ei ole koulussa väsynyt tai nälkäinen

Yhteistyöhön vaikuttavat tekijät. Yhteistyöhön vaikuttavia ulkoisia tekijöitä ovat kodin ja koulun välisen tiedonkulun vaatimat olosuhteet. Näihin kuuluvat esimerkiksi puhelin ja rauhallinen tapaamisympäristö koululla. Joillakin opettajilla on oma puhelin luokassaan, mikä helpottaa puhelimitse yhteydenpitoa puolin ja toisin verrattuna

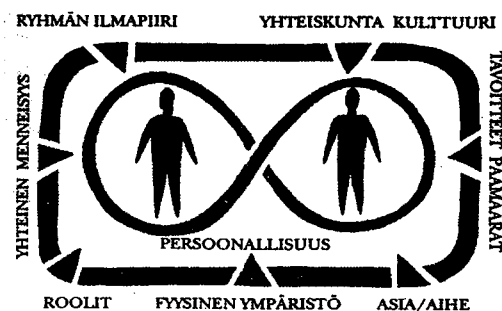
opettajanhuoneessa sijaitsevaan puhelimeen. Yhteistyön sisäiset edellytykset ovat yksilöistä lähteviä tekijöitä. Näistä mainittakoon persoona, yhteistyötaidot ja asennoituminen yhteistyöhön. (Husso ym. 1980b, 23; Weaver 1995.)

Vapaaehtoisuus, molemminpuolinen luottamus ja rehellinen kontakti ovat opettaja Erja Palomäen mukaan hyvän yhteistyön edellytyksiä (Palokari 1994, 12). Opettajalta onnistunut yhteistyö vaatii toisen osapuolen hienotunteista ymmärtämistä, tasavertaista ja kunnioittavaa suhtautumista, avointa kommunikointia sekä objektiivista ja ammatillista otetta asioiden käsittelyssä (Kysymyksiä ja kynnyksiä 1987, 37).

Weaver (1995) viittaa artikkelissaan Vermontin yliopiston sosiologian laitoksella julkaistuun kirjaan, jossa esitetään yhteistyön seitsemän periaatetta. Nämä ovat:

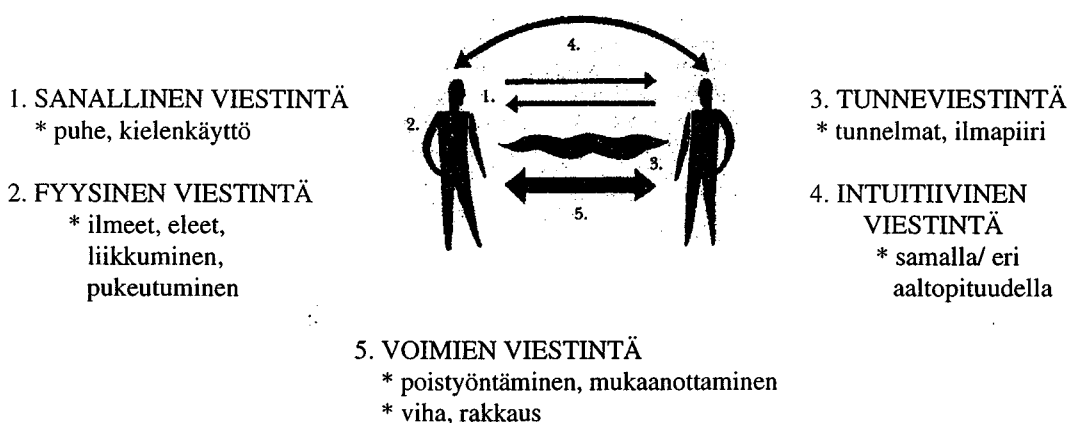
- yhteistyössä on luotava vuorovaikutussuhde, jossa perheenjäsenet ja ammattilaiset työskentelevät yhdessä varmistaakseen parhaat palvelut lapselle ja perheelle
- kaikkien yhteistyön osapuolten tiedot, taidot ja kokemukset on huomioitava ja hyväksyttävä
- on tiedostettava luottamuksen merkitys keskeisenä edellytyksenä yhteistyölle
- avointa kommunikaatiota on helpotettava, jotta perheet ja asiantuntijat voivat vapaasti tuoda esille ajatuksiaan
- on luotava ilmapiiri, jossa kulttuurilliset perinteet, arvot ja perheiden erilaisuus tiedostetaan ja kunnioitetaan
- neuvottelun ratkaiseva merkitys yhteistyössä on tunnistettava
- kaikkien osapuolten on sitouduttava erityistarpeita omaavien lapsien ja heidän perheidensä auttamiseen. (Weaver 1995.)

Yhteistyöhön vaikuttavat ihmisten persoonallisuuden lisäksi laajemmat, jopa yhteiskunnalliset tekijät. Dunderfelt (1998, 13) on koonnut yhteistyöhön vaikuttavia tekijöitä (KUVIO 1).

KUVIO 1. Yhteistyöhön vaikuttavat eri tekijät Dunderfeltin mukaan (Dunderfelt 1998, 13).

Vuorovaikutus. Yhteistyö on ihmisten välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutustilanteessa vaikuttaa sanallisen viestinnän lisäksi sanaton viestintä. Dunderfelt esittää vuorovaikutuksessa olevan viisi tasoa, josta vain yksi on sanallista viestintää eli puhetta ja kielenkäyttöä. (Dunderfelt 1998, 33-34.)

KUVIO 2. Vuorovaikutuksen viisi tasoa (Dunderfelt 1998, 34).

Lainsäädäntö velvoittaa opettajat tekemään yhteistyötä vanhempien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on oppilaan kokonaisvaltainen tukeminen. Vanhemmilla on nykyään entistä enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan ja siihen, miten koulu huomioi heidän lastensa yksilöllisyyden. Kodilla ja koululla on erilaiset näkemykset omasta roolistaan lapsen koulunkäynnin tukemisessä. Yhteistyö auttaa näiden näkemysten yhteen sovittamisessa. Vuorovaikutustilanteeseen vaikuttavat henkilöiden persoonallisuudet, yhteistyötaidot ja tilanteen olosuhteet. Sanallinen viestintä on vain pieni osa vuorovaikutustilannetta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää miten vanhemmat ja ala-asteen laaja-alaiset erityisopettajat tekevät yhteistyötä ja miten he sen kokevat. Selvitämme vanhempien näkemyksiä erityisopetuksesta ja sen merkityksestä. Haastattelimme tutkimuksessamme myös erityisopettajia selvittääksemme heidän mielipiteitään yhteistyöstä. Tutkimustehtävät elivät tutkimuksemme mukana. Lähdimme liikkeelle yhdestä laajasta tutkimustehtävästä. Aineisto ja sen analysointi lisäsivät tutkimustehtäviä. Tutkimustehtävämme ovat:

1. Minkälaisia ovat vanhempien ja erityisopettajien näkemykset erityisopetuksesta ja sen merkityksestä? Mitkä ovat näkemysten yhtäläisyydet ja eroavuudet?
2. Minkälaista yhteistyötä erityisopettajat ja vanhemmat tekevät?
3. Miten vanhemmat suhtautuvat lastensa koulunkäyntiin ja oppimisvaikeuksiin?
4. Miten erityisopetuksen ja kodin välistä yhteistyötä voidaan kehittää?

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Haluamme laadullisella tutkimusotteella päästä lähelle tutkittavia ja heidän kokemusmaailmaansa yhteistyöstä (Bogdan & Biklen 1992, 50 - 52). Yhteistyö vaatii aina sosiaalista vuorovaikutusta, jonka tutkimiseen laadullinen ote sopii määrällistä paremmin (Strauss & Corbin 1990, 17 - 18).

Haastatteleamalla sekä erityisopettajia että vanhempia halusimme saada esille mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan yhteistyöstä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161). Molempia osapuolia haastatteleamalla pyrimme saamaan selville mahdolliset yhtäläisyydet ja eroavaisuudet yhteistyökokemuksissa. Eri näkökulmien vertailu tukee myös tutkimuksen luotettavuutta (Tynjälä 1991, 393).

3.3 Aineiston keruu

Huhtikuussa 1999 otimme yhteyttä kunnan erityisopettajiin, jotka suhtautuivat myönteisesti tutkimukseemme ja sen toteuttamiseen. He toimittivat kirjallisen haastattelupyynnötämme (LIITE 1) kaikkien säännöllisesti erityisopetuksessa käyvien lasten vanhemmille toukokuussa 1999. Koska ohjaajamme mukaan ei ollut olemassa mitään virallista tahoa, jolta pyytää lupaa tutkimuksemme toteuttamiseen, katsoimme haastateltavien oman suostumuksen riittävän.

Osa haastattelupyynnöistä oli jo toimitettu vanhemmille, kun kohtasimme vastustusta yhden koulun taholta. Ongelmana oli, että koulun luokanopettajat eivät hyväksyneet suostumuskirjeiden toimitusta oppilaiden välityksellä vanhemmille, ilman kouluviranomaisten lupaa. Luokanopettajat halusivat lisäksi nähdä kirjeen ja suostumuspyynnön sisällön, koska he eivät luottaneet sanaamme siitä, ettei kirjeen sisältö kosketa heitä. Tästä syystä käännyimme koulutoimenjohtajan puoleen, jonka kanssa keskustelimme asiasta. Hän antoi tutkimuksellemme hyväksyntänsä ja vei asian tiedoksi sivistyslautakunnalle. Tämän jälkeen erityisopettajat välittivät loput kirjeet.

Haastattelupyynnöitä välitettiin noin kolmekymmentä, joista palautettiin kahdeksantoista. Haastatteluun suostui kuitenkin vain viisi vanhempaa, joista yhden haastattelu peruuntui. Kaikki kolme erityisopettajaa suostuivat haastateltaviksi. Haastatteluajankohdasta ja -paikasta sovittiin henkilökohtaisesti kaikkien osallistujien kanssa.

Suunnittelimme huhtikuun lopussa haastattelurungon (LIITE 2), jossa lähestyimme asiaa teemoittain. Haastattelurungon kysymysten lisäksi syntyi jokaisessa haastattelussa erilaisia lisäkysymyksiä niiden mukanaan tuomista asioista. Joidenkin haastattelujen jo varsinaisesti päätyttyä, syntyi haastateltavien kanssa keskustelua, joka toi mukanaan uusia mielipiteitä jo esille tulleiden lisäksi. Nämä kirjasimme haastattelumuistiinpanoihin.

Jaoimme haastateltavat siten, että kumpikin meistä haastatteli sekä vanhempia että

erityisopettajia. Toinen tutkijoista haastatteli kahta erityisopettajaa ja kahta vanhempaa ja toinen tutkija yhtä erityisopettajaa ja kahta vanhempaa. Haastattelut suoritettiin touko-kesäkuussa 1999. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Haastattelut teimme haastateltavien kotona, työpaikalla ja toisen haastattelijan kotona. Nauhoitimme haastattelut ja pyrimme kuuntelemaan edellisen haastattelun ennen seuraavan tekemistä. Tällä pyrimme täydentämään haastattelurunkoa ja huomioimaan uudet, esille nousseet teemat. Tämä ei kuitenkaan ollut aina mahdollista, sillä haastattelujen ajankohdat saattoivat olla hyvinkin lähellä toisiaan. Litteroimme tekemämme haastattelut sanasta sanaan kesän 1999 aikana. Puhtaaksi kirjoitettua tekstiä (riviväli 2) tuli 217 sivua.

Olemme haastateltavien tunnistamisen estämiseksi käyttäneet peitenimiä. Laadulliselle tutkimukselle ominaisen rikkaan kuvailun olemme pyrkineet aikaansaamaan käyttämällä lukuisia suoria lainauksia. Lainaukset tulevat tekstissä esille kursivoituna ja ne ovat joko lauseiden sisällä tai eroteltuina omiksi kappaleikseen. Mikäli lainauksesta on jätetty joitakin sanoja tai lauseita pois, olemme merkinneet ne kolmella pisteellä (...). Asiayhteyden selvittämiseksi olemme tehneet joitakin lisäyksiä suoriin lainauksiin. Nämä lisäykset on merkitty tekstiin hakasulkein (esimerkiksi *että se [reissuvihko] on minusta hyvä systeemi*). Mikäli haastateltava on sanonut mielipiteensä painokkaasti, olemme merkinneet painotettavan asian jälkeen suoriin lainauksiin [p]. Haastateltavien tunnistamisen estämiseksi olemme jättäneet pois suorien lainausten yhteydestä viittaukset haastateltaviin (esimerkiksi: vanhempi 1).

3.4 Aineiston analyysi

Kuuntelimme tekemämme haastattelut kaksi kertaa ennen kuin ryhdyimme litteroimaan niitä. Niistä hahmottui tässä vaiheessa jo jonkinlaisia kokonaisuuksia. Pääteemat muodostuivat haastattelurungon perusteella. Luimme kaikki litteroidut haastattelut ennen analysoinnin aloittamista. Jaoimme aineiston ajan säästämiseksi siten, että toinen meistä analysoi erityisopettajien haastattelut ja toinen vanhempien haastattelut.

Luettuamme litteroitua tekstiä, sovimme yhteiset koodit analysointia varten.

Haastattelurunko muodosti pohjan koodaukselle ja analyysille. Näihin koodeihin aloimme purkaa aineistoa Bogdan & Biklenin (1992, 153 - 183) esittämällä ”leikkaa ja liimaa kansioon” -menetelmällä koodiryhmä kerrallaan. Koodit merkitsimme tekstiin ja marginaaliin eri värein. Koodatessamme merkitsimme kunkin koodin sijainnin (sivu, rivit) erilliselle työpaperille, jota käytimme apunamme haastattelujen koodien yhdistämisessä tekstinkäsittelyohjelmalla. Käyttämämme koodit muuttuivat ja muokkautuivat analysoinnin aikana. Koodit yhdistyivät ja joitakin koodeja tuli lisää. Joistakin koodeista yritimme rakentaa käsitekarttoja tulosten kirjoittamisen tueksi. Kaikista ryhmistä tämä ei kuitenkaan onnistunut tulosten kirjavuuden vuoksi.

Analysoituamme haastattelut, vaihdoimme tekstit toistemme luettaviksi ja tarkistettaviksi. Seuraavaksi kirjoitimme analysoinnin perusteella ensimmäiset versiot tuloksista ja jälleen kerran annoimme ne toistemme luettaviksi. Työpari vertasi analyysia ja tuloksia aineistoon.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Arvioimme tutkimuksemme luotettavuutta Tynjälän (1991) määrittelemien käsitteiden mukaan. Tynjälän käsitteet pohjautuvat Lincolnin ja Guban (1985) kehittämiin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta mittaaviin kriteereihin. Nämä neljä luotettavuuskriteeriä ovat: vastaavuus, siirrettävyys, tutkimuksen arviointi ja vahvistettavuus. (Tynjälä 1991, 390 - 392.)

Vastaavuus. Tutkijan tehtävä on tuoda esiin mahdollisimman rehellisesti haastateltavien mielipiteet ja käsitykset ja sulkea pois oma tulkintansa niistä. Oman subjektiivisuuden välttäminen tuli erityisesti esiin kirjoittaessamme tuloksia. Palasimme alkuperäiseen tekstiin varmistuaksemme haastateltavien mielipiteiden aitoudesta. Analysointivaiheessa olimme mahdollisimman tarkkoja ja huolellisia, löytääksemme aineistosta kaikki merkittävät seikat. Tästä syystä annoimme toisillemme palautetta kirjoittamistamme tuloksista. Tietynlainen etäisyys toistemme teksteihin säilyi, koska olimme jo alkuvaiheessa jakaneet haastattelumateriaalin keskenämme. Luetuimme tekstiä myös ohjaajallamme ja opiskelijaystävällämme.

Siirrettävyys. Sosiaalisia vuorovaikutussuhteita tutkittaessa haastateltavien persoonallisuudella on ratkaisevampi merkitys kuin tutkimusympäristöllä tutkimuksemme siirrettävyyden kannalta. Se, onko tutkimuksemme sovellettavissa laajempaan tutkimusjoukkoon, on riippuvainen siitä, miten tarkasti olemme kuvanneet aineistoamme ja tutkimustamme. Tähän olemme tähänneet rikkaalla ja yksityiskohtaisella kuvailulla, joka näkyy runsaana suorien lainauksien käyttönä.

Tutkimustilanteen arviointi. Laadullinen tutkimus on aina jossain määrin subjektiivista, sillä tutkija itse on aina oman tutkimuksensa pääinstrumentti (Bogdan & Biklen 1992, 29). Onnistuneen haastattelun edellytyksiä ovat tasavertainen vuorovaikutus ja luottamuksen syntyminen haastattelijan ja haastateltavan välille. Tällä tavoin turvataan avoin ja rehellinen mielipiteiden esille tuominen (Syrjäläinen 1994, 102). Olemme tyytyväisiä haastattelutilanteiden avoimuuteen ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymiseen.

Ennen varsinaisen haastattelun alkamista pyrimme pohjustamaan luottamusta kiireettömästi keskustelemalla yleisistä asioista, kuten säästä tai haastattelupaikan löytämisestä, haastateltavien kanssa. Haastattelu oli kaikille haastateltaville uusi muoto osallistua tutkimukseen ja tämä vaikutti osaltaan tilanteessa jännittämiseen. Eräs haastateltava toivoikin, että hän olisi saanut kysymykset etukäteen, jotta olisi voinut pohtia niitä.

Toivoimme haastattelutilanteiden olevan rauhallisia ja kiireettömiä, mutta tämä ei kuitenkaan, yhtä haastattelua lukuun ottamatta, onnistunut. Tilanteissa, joissa haastateltavien perheenjäsenet olivat läsnä, tuli joitakin keskeytyksiä, jotka eivät kuitenkaan keskeyttäneet haastateltavien ajatuksenkulkua.

Jokainen haastattelutilanne oli erilainen myös siksi, että kehityimme haastattelijoina. Ensimmäisissä haastatteluissa keskustelun tauot ja hiljaisuus tuntuivat painostavilta, vasta myöhemmin ymmärsimme hiljaisuuden olevan tarpeellista aiheen pohtimiseen ja kuuluvan luonnollisena osana keskusteluun. Haastateltavien mielipiteet ja näkemykset tulivat yhä enemmän merkityksellisiksi haastattelujen etenemiselle. Tämä näkyi

haastattelujen keston pitenemisenä. Opimme myös muotoilemaan kysymykset paremmin ja suorien kysymysten määrä väheni. Joidenkin haastateltavien kanssa haastattelutilanne toimi heille yhteistyötä koskevien näkemysten tiedostusprosessina eli haastattelun lopussa asiasta oli muodostunut heille selkeämpi näkemys.

Yhden haastattelun nauhoitus epäonnistui osittain. Valitettavasti haastattelusta ei ole olemassa muistiinpanoja. Suurin osa keskeisistä haastattelun teemoista oli kuitenkin tallentunut nauhalle. Käytimme haastattelun onnistuneen nauhoituksen osalta. Tämä heikentää tutkimuksemme luotettavuutta.

Vahvistettavuus. Laadullisella tutkimuksella ei haeta yhtä, oikeaa totuutta, vaan halutaan tuoda esille erilaisia näkökulmia asioihin. Tutkijan oma viitekehys vaikuttaa näkökulman valintaan. Tästä syystä tulee tutkimusta raportoitaessa kertoa lukijoille mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti tutkimuksen etenemisestä (Tynjälä 1991, 392). Tässä luvussa olemme antaneet rehellisen kuvan tutkimuksemme kulusta.

3.6 Tutkimukseen osallistujat

Valitsimme tutkimuskuntamme Länsi-Suomen läänistä. Kunnassa asuu noin 4000 asukasta ja kunnassa on viisi ala-astetta. Kunnasta on lakkautettu kolme pientä ala-astetta lukuvuoden 1997-1998 lopussa. Kuntaan saatiin keväällä 1999 uusi ala-asteen erityisopetuksen tuntiopettajan virka. Tällä hetkellä kunnassa on kaksi ala-asteen laaja-alaisen erityisopettajan virkaa.

Haastattelimme neljää tutkimukseen suostunutta äitiä sekä virkavapaalla olevaa erityisopettajaa, hänen viransijaistaan ja kunnan toista vakituista erityisopettajaa. Yhtään isää ei halunnut osallistua tutkimukseemme.

Vanhemmat. Iältään vanhemmat ovat 30 - 40 -vuotiaita. Äideistä kolmella on pohjakoulutuksenaan lukio ja sen lisäksi palvelualan koulutus ja yhdellä kasvatusalan koulutus. Yksi vanhemmista on tällä hetkellä työttömänä.

Arjalla on neljä lasta, yksitoistavuotias Ville, seitsemänvuotias Laura ja kaksi alle kouluikäistä lasta. Ville on käynyt aiemmin puheopetuksessa ja nykyään hän saa erityisopetusta kirjoitusongelmissa sekä vilkkautensa vuoksi. Ville on käynyt erityisopetuksessa neljä vuotta. Laura käy erityisopetuksessa lukemisen ongelmien vuoksi ja hänen erityisopetuksensa on alkanut kevätlukukaudella.

Mairella on kolme lasta, joista yksi saa erityisopetusta. Sini on yksitoistavuotias viidesluokkalainen ja on vammansa vuoksi saanut erityisopetusta koulun alusta asti. Aikaisemmin Sini kävi erityisopetuksessa tunnin viikossa, mutta nykyään hänellä on kaksi tuntia viikossa erityisopetusta. Hän harjoittelee erityisopetuksessa tarpeelliseksi katsottuja asioita vaihtelevasti, tällä hetkellä häntä opastetaan tietokoneen käytössä.

Piialla on kolme lasta. 13-vuotias Kimmo on käynyt erityisopetuksessa koko ala-asteen ajan. 8-vuotias Simo käy ensimmäistä luokkaa ja on saanut ensin puheopetusta ja myöhemmin muuta erityisopetusta vilkkautensa vuoksi. Perheen kuopus on viisivuotias.

Tuijalla on kaksi lasta, joista kumpikin saa erityisopetusta. Erityisopetuksen syistä tai kestosta Tuijalla ei ole tietoa. Jonna on 11-vuotias viidesluokkalainen ja Jouni kahdeksan vuotias.

Haastattelutilanteet. Havaitsimme, että tutkimukseen osallistuminen oli vanhemmille uutta. Haastattelujen alussa näkyi selvästi, että vanhemmat yrittivät totutella tilanteeseen. Heidän epävarmuutensa mielipiteiden ilmaisemisessa oli suurinta haastattelujen alussa, jolloin jouduimme lisäkysymyksillä hakemaan vanhempien mielipiteitä. He tuntuivat peittävän epävarmuutensa vähättelemällä mielipiteidensä merkitystä. Haastattelutilanteiden alussa katsekontaktit joidenkin haastateltavien kanssa olivat vähäisiä. Haastattelujen edessä vanhemmat esittivät mielipiteitään varmemmin ja painokkaammin. Haastattelut muuttuivat enemmän keskustelunomaisemmiksi.

Keskustelimme haastateltavien kanssa yleisistä asioista ennen haastattelun alkua. Osa haastateltavista tarjosi meille kahvia. Haastattelun jälkeen jäimme vielä juttelemaan

vanhempien kanssa, emmekä kiirehtineet tilanteesta pois. Jokaiselle haastateltavalle veimme kiitokseksi vaivannäöstä ruukkukukan, josta haastateltavat olivat ilahtuneita.

Erityisopettajat. Haastattelemamme kolme erityisopettajaa ovat iältään 30 - 40 -vuotiaita. Heillä kaikilla on kasvatusalan koulutus ja kaksi on päteviä erityisopettajia. Kaikki ovat valmistuneet opettajiksi 1990-luvulla.

Kirsi on opiskellut erityisopettajaksi Jyväskylän yliopistossa. Hän on työskennellyt samassa paikassa valmistumisestaan asti. Kirsi työskenteli aikaisemmin kunnassa ainoana ala-asteen erityisopettajana, hänen alaisuudessaan on ollut enimmillään kahdeksan koulua. Haastatteluhetkellä Kirsi on äitiyslomalla.

Virpi tekee vuoden kestävästä viransijaisuudesta epäpätevänä. Hän on koulutukseltaan nuorisohjaaja sekä luokanopettaja, ja hän on erikoistunut erityispedagogiikkaan. Hän on aikaisemmin työskennellyt useita vuosia luokanopettajana ja hänellä on työkokemusta myös nuorisotyöstä. Haastatteluksena hänet on hyväksytty vuoden kestävästä täydentävään koulutukseen, josta hän valmistuu erityisopettajaksi. Viransijaisuuden alussa Virpi toimi erityisopettajana viidellä ala-asteella, mutta lukuvuoden keväällä hän käy viikottain neljällä ala-asteella.

Hanne oli ennen erityisopettajaksi valmistumisestaan opiskellut lastentarhanopettajaksi ja perushoitajaksi. Hänellä on työkokemusta sairaalatyöstä, lastentarhasta sekä erityisopetuksen eri osa-alueilta. Hanne työskentelee ensimmäistä kertaa kiertävänä erityisopettajana. Tällä hetkellä hän opettaa kahdella ala-asteella.

Haastattelutilanteet. Tutkimukseen osallistuminen ja haastattelutilanne tuntuivat olevan erityisopettajille tutumpia ja luonnollisempia tilanteita kuin vanhemmille. Erityisopettajilla oli selkeät mielipiteet asioista ja he toivat ne helpommin esille kuin vanhemmat. Teemahaastattelun joustava muoto tuntui osalle heistä vaikealta, koska ei ollut olemassa valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä. Tästä syystä osa erityisopettajista koki, että teemat toistuivat ja he olivat mielestään jo vastanneet aiheeseen. Toisaalta he kokivat, että jos he olisivat saaneet haastattelurungon etukäteen, he olisivat osanneet vastata laajemmin kysymyksiimme.

Haastattelutilanteiden alussa erityisopettajat kiinnittivät huomiota nauhuriin, esimerkiksi siihen, puhuvatko he riittävän kovaa. Haastattelujen edetessä nauhurin olemassaolo unohtui. Erityisopettajien haastatteluissa tunnelma oli välitön ja rento. Tämä näkyi muun muassa siinä, että yhdessä nauroimme huvittaville ilmaisuille sekä kömmähdyksille.

4 “ETTÄ LAPS PÄÄSIS ASIASSA ETEENPÄIN JA PYSYIS MUITTEN MUKANA”

Käsitlemme seuraavissa luvuissa tutkimuksemme löytöjä. Olemme koonneet erityisopettajien ja vanhempien mielipiteet kokonaisuuksiksi esille nousseiden aihealueiden mukaan. Rinnastamalla haastateltujen näkemykset, olemme pyrkineet tuomaan esille niiden yhtäläisyydet ja eroavaisuudet.

Tähän lukuun olemme koonneet ensimmäiseen tutkimustehtävään liittyvät löydökset. Kuvailemme vanhempien ja erityisopettajien näkemyksiä erityisopetuksen tehtävistä ja merkityksestä lapsen koulunkäynnille, luokan toiminnalle sekä koko koululle. Vanhemmilla ja erityisopettajilla on osittain erilaiset näkemykset näiden toteutumisesta. Esittelemme myös vanhempien ja erityisopettajien näkemykset erityisopetuksen syistä.

4.1 Erityisopetus on tuki oppilaan luokkatyöskentelylle

Vanhemmat kokevat erityisopetuksen tehtävänä, koulun ja luokan kannalta, että sen tulee *antaa pohjaa* lapsen koulunkäynnille ja samalla kehittää lapsen motivaatiota.

Että se laps pääsis - sillä lailla kiinnostus siitä hommasta, ett se pääsis asiassa eteenpäin ja pysyis muitten mukana.

Erityisopetuksen tehtävä on myös vanhempien mukaan tukea luokkaopetusta: mikäli oppilas *ei tunnilla seleviä niistä tehtävistä ni hänet sijoitetaan sitte erityisopetukseen*. Eräs haastateltavista vanhemmista kokeekin erityisopetuksen tehtävänä selvittää, mitä

erityisvaikeuksia oppilailla on. Erityisopetuksessa tehdään vanhempien mukaan samoja tehtäviä kuin luokassa, mutta niihin perehdytään siellä enemmän.

Myös erityisopettajien mielestä erityisopetuksen tehtävä on tukea oppilaiden luokkatyöskentelyä. Heidän mielestään luokanopettajat kokevat erityisopetuksen tärkeänä tukena omalle työlleen ja erityisopettajat ovat usein henkilöitä, joilta he voivat kysyä neuvoja ja tietoja vaikeisiin tilanteisiin.

No ainakin opettajat kokee sen ninku hirveen tärkeenä ja semmosen omalle työlleen tukena-- tukena erityisopetuksen. Ja sitte, sitte varsinki täällä, ku on näitä pieniä kouluja ja mää käyn siellä kerran pari viikossa ni se on ninku opettajille tavallaan semmonen henkireikä. (...) Että, että ne- niillä on sillo mahollisuus kysellä - jos niillä on jotain, jotain ongelmia.

Vain yksi vanhemmista toi esille yhtenä erityisopettajan tehtävänä yhteistyön tekemisen luokanopettajien kanssa. Hänen mukaansa erityisopettaja ohjaa luokanopettajaa erityisoppilaan tukemisessa ja opettamisessa luokassa sekä keskustelee heidän kanssaan oppilaan erityisopetuksen tavoitteista.

Erityisopettajat kokevat, että heillä ei ole tarjota valmiita, joka tilanteeseen käyviä, vastauksia luokanopettajien esittämiin ongelmiin. He eivät pysty ihmeisiin oppilaiden auttamisessa, vaikka sitä heiltä joskus tunnutaan odottavan.

Mutta se ei, erityisopettaja ei kuitenkaan, tai minen ainakaan erityisopettajana oo mikään semmonen, että mullon valmis vastaus tai että mää pystyisin [naurahtuen] pystyisin ratkomaan vaan että -- see semmonen sosiaalinen puoli on hirveen tärkeä siinä, että.

4.2 Yksilöllistä opetusta, enemmän aikaa

Erityisopetuksen katsotaan merkitsevän oppilaille monia asioita. *Lapsen itsetunnon rakentaminen* on hyvin tärkeää ja tulee esille kaikkien erityisopettajien vastauksissa. Lasten on tunnettava itsensä samanarvoisiksi muiden kanssa, vaikeuksistaan huolimatta.

Ja tavallaan niinkö lapselle, että-, ett se, että laps kokeese on arvokas [p] ja vaikka sillä on niitä ongelmia, ni se on yhtä arvokas ku kuka muu tahansa ja-. (...) Ja sillä on oikeus tähän elämään ja tavallaan niinkö, että- ett miten sille lapselle löydetään se oma paikka tässä -- tässä, että- vaikka siitä tulee -- (naurahtaen) kusivesikuski --- (...) -- ja jostaki toisesta tulee joku arkkitehti, ni kuitenkin tavallaan niinkö, että ett ne voi elää niinkö sitä onnellista elämää siinä omassa elämässään, että.

Toiset vanhemmista näkevät erityisopetuksen yksilöllisempänä kuin luokkaopetuksen ja siksi lapset oppivat heidän mielestään erityisopetuksessa enemmän kuin luokassa. Vanhempien mukaan oppilaat oppivat erityisopetuksessa *semmossia asioita, mitä ei opi luokassa*. Erään äidin mukaan lapsi kokee erityisopetuksessa osaavansa ja onnistuvansa enemmän kuin luokassa. Tämä kehittää lapsen itsetuntoa. Erään vanhemman mielestä erityisopetuksessa kiinnitetään huomiota puhevirheisiin ja kirjoitusvirheisiin sekä tuetaan vilkkaita lapsia, jotka erityisopetuksessa saavat *vähän tarkempaa opetusta*. *Tarkemman opetuksen* mahdollistaa vanhempien mukaan se, että erityisopettajalla on enemmän aikaa yhdelle oppilaalle, koska opetusryhmät ovat pienemmät.

Aikuiskontaktilla ja kahdenkeskisellä vuorovaikutuksella on erityisopettajien mukaan suuri merkitys lapsille. Erityisopetuksessa aikuisella on heille aikaa ja oppilaat saavat tältä apua sitä tarvitessaan. Erityisopetuksessa heillä on myös mahdollisuus työskennellä rauhallisessa ympäristössä. Tällaiset myönteiset kokemukset erityisopetuksesta ovat tärkeitä.

Yksi vanhemmista kokee erityisopetuksen merkittävyyden luokanopettajan näkökannalta siten, että luokassa hänellä *ei oo semmossia putoajia, jota joutuu jatkuvasti [olla] vetämässä hiasta*. Erityisopettajien mielestä oppilaiden motivoiminen koulunkäyntiin kuuluu myös erityisopetuksen tehtäviin. Oppilaiden myönteinen suhtautuminen opetukseen edistää erityisopetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Et siihe pitää saada se oppilaan oma, oma tahto myös siihe liikkeelle ennen ku se oikeestaan hyödyttää. (...) Nii, et se ymmärtää sen, et minkä takia siellä erityisopetuksessa ollaa, että.

Erityisopettajien mukaan erityisopetuksen tehtäviin kuuluu oppilaiden opetussuunnitelmien laatiminen ja niiden toteuttaminen sekä oppilaiden ongelmiin perehtyminen ja niihin ratkaisukeinojen etsiminen.

Mutta selvittää sen oppilaan rahkeet ja rajat tavallaa ja koitetaa niitä tukea. (...) Pala kerrallaan ja puretaan sitä sellasiin osiin, mitä ei luokassa pystytä tekee. (...) Et tota, palataan edestakaisin hänen tasossaan mikä-- niille juurille, missä on ryhtyny klikkaamaan ja katsotaan.

Erityisopettajien haastatteluissa tulee esille, että erityisopetuksen tehtävä on auttaa vanhempia ymmärtämään lapsensa tilanne ja se, millaista apua ongelmiin on saatavissa.

Ni että senki hyväksyminen ja siinä niinko, vanhempien niinko silmien avaaminen, että --. Että --- ett vaikka me kuinka tähän töitä täälä, niin luokanopettajat ja erityisopettajat ja mitkä muut tukiresurssit siinä onki takana.(...) Niin se on sen lapsen erityispiirre kenties koko loppuelämän [p].

4.3 “Tuo nyt ainaki, että äs löyty”

Osa vanhemmista toteaa, että erityisopetuksesta on ollut hyötyä ja apua heidän lapselleen. Yhdellä vanhemmalla ei ole mitään *semmosta virallista, varsinaista* tietoa lapsensa erityisopetuksesta, eikä hän kysyttäessä tiedä, onko siitä ollut hänen lapselleen hyötyä, vaikka hän sitä toivookin. Haastateltavien kokemusten perusteella tukea on saatu lukemiseen, kirjoittamiseen ja keskittymiseen sekä koulunkäyntiin motivoitumiseen. Myös puhevirhe on eräällä lapsella korjaantunut.

Et mitä nyt lapset, mitä nyt vois ite kauheesti huomata, että ois kauheesti kehittyny, mutta tuo nyt on ainaki, että äs löyty -- erityisopettajien ja muitten avulla. Että on heillä varmasti oma osuutensa siihen. (...) Että sen nyt tietää ainakin positiivisesti ja se, että Lauran luku on kehittyny.

Erityisopettajien mielestä tehtävien ja merkityksen toteutumisen kannalta olisi monissa asioissa parannettavaa, mutta joissakin asioissa tehtävät kuitenkin toteutuvat kunnassa melko hyvin. Asiat ovat toisaalta tapauskohtaisia ja niihin vaikuttavat kaikkien osapuolten asennoituminen. Toteutumista vaikeuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi tuntien vähäinen määrä suhteessa tarpeeseen sekä määrärahojen vähyys. Yksi haastateltavista toteaa, että kaikilta osin on vaikea ennustaa erityisopetuksen tehtävien toteutumista, sillä tulokset näkyvät vasta myöhemmin.

Mä tarkotan sitä, et vielä ei osaa arvioida, et millaset tekijät aiheuttaa ninku pysyvää kehitystä. (...) Joo, joo, mut kyllä mä sanosin aika optimistisesti kuitenkin tuon, että tuota ni eteenpäin mennään. Mut se on tosiaan niin tapauskohtanen, että riippuu mitä oppilaan kanssa harjotellaan ja.

Erityisopettajien mukaan tehtävien ja merkityksen toteutumiselle suurimpana esteenä on *resurssien puute*. Erityisopetusta tarvitsevia oppilaita on paljon enemmän kuin heitä on mahdollisuus annettujen tuntien puitteissa ottaa ja valinnat on usein tehtävä hyvin tiukalla linjalla. Tästä syystä erityisopettajat tuntevat olonsa *riittämättömiksi* työssään.

Myös tunteja oppilasta kohden olisi oltava enemmän, koska erityisopetustunti viikossa ei riitä tavoitteiden saavuttamiseen. Puheopetusta kuitenkin saavat kaikki sitä tarvitsevat, joten haastateltavien mukaan sillä alueella erityisopetuksen tehtävät toteutuvat parhaiten.

Et koko sen ajan mitä mä olin töissä siihen asti ku mä nyt jäin äitiyslomalle, ni mulla oli itellä semmonen hirvee riittämättömyyden olo-- että mä kävin siellä kävin koululla ja pidin yhen lukitunnin jolleki oppilaille ja, ja seuraavan kerran ku mä näin sen - viikon päästä, ni se oli unohtanu kaikki ne mitä me puhuttiin.

Resurssien puutteeseen vaikuttaa suuresti koulutoimen asenne erityisopetusta kohtaan sekä tätä kautta määrärahojen vähyys. Tässä tilanteessa on erityisopettajien mielestä tehtävä yhteistyötä kunnan kaikkien erityisopettajien ja koulutoimen kesken. Toinen ala-asteen erityisopettajan virka kunnassa ei vielä riitä, vaan on selvitettävä myös erityisopetuksen tarve, jotta määrärahat käytetään oikeisiin asioihin.

Ne tuuduttautuu siihen, että tää on hirveen hyvä tilanne kunnass, kun saatii toinenki erityisopettaja. (...) Mut kyl se minusta tota -- on olennainen osa, että - et tiedetään, että mihin se opetuksen raha menee. Ja ei se auta, et luetaan tilastoista, et naapurikunnassa on tämmönen ja tämmönen tilanne. (...) Että mitä tarvitaan ja minkälaiset yhteiset suuntaviivat ja varsinki ku yläasteelle mennään, et siellä olis joku semmonen, enempi yhtymäkohta ja - yhteistyötä, ni seki korostus ja muuta palaveerausta.

Kyl tää erityisopetus on semmonen kokonaisuus, et sitä --, sekä sinne kentälle päin että sitte sinne hallintoon päin pitäis saada -- ne yhteydet ninku sillai. Et sinne kentälle päin ei oo ninku sitä kitkaa minkäänäköstä, kyl se toiseen suuntaan vähän sillai -- takkuua.

Yhden erityisopettajan näkemys on, että suurissa kunnissa tilanne voi olla erilainen

kuin haastattelupaikkakunnalla. Pienessä kunnassa yksi erityisopettaja huolehtii kaikista osa-alueista, mutta suurten kuntien erityisopettajat voivat mahdollisesti erikoistua yhteen opetuksen osa-alueeseen.

Mutta vielä sitte mietin sitä, että isommilla paikkakunnilla voi olla mahdollista, että joku paneutuu puheopetukseen, joku paneutuu - johonki tietty, et, et sillo pystytään ninkö perehtyä ihan toisella tavalla. Et nyt ku tehdään kaikkea, ni joku osa-alue menee hyvin eteenpäin ja saa vahvistusta ja nähdään, että tapahtuu edistystä ja sitte jossakin asiassa taas pysytään paikallaan.

4.4 Lukivirheitä ja puheongelmia

Erityisopetuksen alkamisen syinä vanhemmat ja erityisopettajat mainitsevat puhevirheet, lukivaikeudet, matematiikan oppimisvaikeudet sekä käyttäytymisongelmat. Joissakin tapauksissa erityisopettaja ottaa oppilaita luokanopettajan pyynnöstä katsoakseen, mitä oppilaan kohdalla voitaisiin tehdä ongelmien ratkaisemiseksi.

Ja sitten no tietysti paljon sitte opettajat-- sanoo, että sillä on ilmennyt tämmöstä ja tämmöstä, että voisitko kattoo ja oisko mahdollisuutta -- ottaa.

Vanhemmat mieltävät erityisopetuksessa käymisen syiksi lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet. Erään äidin mielestä erityisopettaja pystyy paremmin *kontrolloimaan* myös käsialaa. Erityisopettajat kertovat, että lukiongelmaiset tulevat erityisopetukseen joko luokassa ilmenevien lukemis- ja kirjoitusvaikeuksien vuoksi tai keväisin tehtävän seulonnan perusteella.

No sitte on lukivirheitä, että opettaja huomaa, että jostain syystä ei lue tai kirjoita ninku muut. Sittehä me tehdään aina syks eiku keväällä ne joka koululla ne koko oppilasainekselle tehdään tää kevättesti, jonka

*perusteella sitte seulotaa kans. (...) Ni ne ongelmatapaukset ja tota--.
Vaikeimmat, tähän asti se on ollu aina, että vaikeimmat sitte niistä.*

Vanhemmat pitävät yhtenä erityisopetukseen johtavana syynä lapsen puheongelmia. Erityisopettajien mukaan *puhevirheiset* oppilaat pyritään ottamaan jo heti esikoulun aikana erityisopetukseen. Ylemmillä luokilla samat oppilaat saattavat käydä jonkin aikaa uudelleen puheopetuksessa *kertauskuurilla*.

Saattaa että yläluokilla saattaa yhtäkkiä, et kuuntelepas uudelleen, et tota mitenkä tämä kaveri palannu siihen vanhaan. (...) Et sit pitää ottaa semmonen kertauskuuri.

Myös *laskeminen* sekä hahmotus- ja keskittymishäiriöt tulevat esille vanhempien haastatteluissa, tosin niiden esittämisessä on hienoista epäröintiä.

Mä en tiää sitä kuinka paljon pystytään --. Joskus mietii sitä, että eikö tämmösetkin varmaan tarttis erityisopetusta, missä ei erikseen oo mitään tarkkailuluokkia tai semmossia, että minkä verran erityisopettaja ehtii ottaa sitte semmossia, jotka, joilla on näitä käyttäytymisongelmia.

Erityisopettajat kertovat, että käytösongelmien osalta luokanopettajat ohjaavat ajoittain erityisopetukseen sellaisia oppilaita, jotka eivät kykene työskentelemään ryhmässä ja häiritsevät muita luokassa. Eräs erityisopettajista toteaa, että luokanopettajat eivät useinkaan halua vähäisten erityisopetustuntien vuoksi ohjata tällaisia oppilaita erityisopetukseen, vaan pyrkivät selviämään heidän kanssaan luokassa.

Joo, niitä ei oikeestaan varsinaisesti ninku erityisopetuksessa ala-asteen puolella oo, emmä tiää eikö opettajat sitte niitä-- halua, halua tai sillä tavalla halua antaa erityisopetukseen, kun se on tosiaan ne resurssit on niin vähäset, että he sitte tosiaan haluavat ne pitää siellä luokassa.

Mut se ei sit ninku pitemmän päälle, et erityisopetusta voitaa käyttää siihe, et jos joku häiriköi, ni lähetetään sinne.

Yhden äidin mielipide on, että erityisopetusta annetaan silloin kun joku *aine ei mee*. Hänen lapselleen vaikeuksia tuottaa äidinkielen saneluiden lisäksi englanti. Ainekohtaisista oppimisongelmista erityisopettajat mainitsevat mukautettujen opetussuunnitelmien laadinnan ja niiden toteuttamisen.

Vanhempien mielipiteissä *tämmöset vammaset* tulevat esille yhtenä erityisopetusta saavana ryhmänä. Erityisopettajien mukaan erityisopetuksen syynä ovat lukiongelmiä huomattavasti harvemmin neurologiset vammat sekä muut vammat kuten liikuntavammat, kuulovammat ja FAS-syndrooma. Eräs äideistä otti haastattelun jälkeen puheeksi autismin. Hän ei pitänyt sitä kuitenkaan erityisopetuksen alueeseen kuuluvana asiana, sillä hän toteaa, että autismi on *vaikeimpia ongelmia* eikä sen hyväksi voi paikkakunnalla tehdä paljoakaan. Haastateltava on sitä mieltä, ettei autistinen lapsi *ehkä opikaan asioita*.

5 YHTEISTYÖ ERITYISOPETUKSEN JA KODIN VÄLILLÄ

Tässä luvussa kuvailemme erityisopettajien ja vanhempien käsityksiä yhteistyön tekemisestä, sen eri muodoista sekä siitä, miten yhteistyötä tulisi heidän mukaansa kehittää. Kerromme myös millaista hyvä yhteistyö vanhempien ja erityisopettajien mielestä on ja mitkä seikat haittaavat yhteistyön tekemistä. Yhteistyö koetaan merkitykselliseksi lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa. Tämä luku vastaa toiseen tutkimustehtäväämme.

5.1 Miten ja milloin yhteistyötä tehdään?

Haastateltaviemme mukaan erityisopetuksen ja kodin välinen yhteistyö tapahtuu pääasiallisesti luokanopettajan kautta. Eniten yhteistyötä tehdään puheopetuksen yhteydessä, mutta muilla erityisopetuksen osa-alueilla yhteistyö on melko satunnaista.

5.1.1 Luokanopettaja tiedon välittäjänä

Vanhemmat ovat eniten yhteydessä lapsensa luokanopettajaan, jonka välityksellä he ovat saaneet tietoa lapsensa erityisopetuksesta. Luokanopettaja on kertonut yhdelle vanhemmista, että hänen lapsensa *laitettiin siihen lukemisjuttuun, että se saa lisää opetusta lukemisesta*. Myös erityisopettajien mukaan yhteydenpito tapahtuu pääasiallisesti luokanopettajan kautta. Erityisopettajat kokevat tämän luontevaksi, sillä luokanopettaja on jatkuvasti tekemisissä kotien kanssa. Luokanopettajat tuntevat sekä lapsen, hänen ongelmansa että vanhemmat. Vanhemmat saattavat kokea yhteydenoton luokanopettajaan helpommaksi kuin erityisopettajaan. Haastateltaviemme kokemuksen mukaan suora yhteydenpito erityisopetuksesta kotiin saattaisi helpottaa myös vanhempien yhteydenottoa erityisopettajaan. Erityisopettajat kertovat, että vanhemmat saavat luokanopettajien kautta esimerkiksi tiedon siitä, että heidän lapsensa saa erityisopetusta.

Sitte on tehty niini, että luokanopettaja informoi sinne kotii. (...) Kun ne muutenki on siinä koulun alussa ja paljon vanhemmat hakee oppilaita koululta ja näin ja näkee sitte luokanopettajaa, että siinä vaiheessa luokanopettajat on kertonu, että nyt --teidän lapsenne käy erityisopetuksessa ja siitä, että mitä siellä tehdään.

Erityisopettajien haastatteluissa tulee kuitenkin esille ajatus siitä, että luokanopettajat jollain lailla omivat oppilaansa ja yhteydenpidon heidän koteihinsa. Vaikka erityisopettaja opettaa joitakin oppilaita useitakin viikkotunteja, huolehtivat luokanopettajat yhteistyöstä näidenkin oppilaiden kohdalla.

Joskus mää oon miettiny sitä, että kokeeko ne erityisopettajan jopa uhkaksi [p]. Sille omalle työlleen sillä lailla, että ne niinkö --- ne haluaa hirveen tiiviisti ite olla niitä henkilöitä, jotka ottaa yhteyden kotiin, lasten asioissa.

Kahdelle vanhemmalle ei ollut haastatteluhetkellä selvää, miksi heidän lapsensa käy erityisopetuksessa. Yksi haastattelemamme äiti ei ole saanut minkäänlaista tietoa lapsensa erityisopetuksesta opettajilta, vaan on kuullut siitä tuttavansa lapsilta. Epäselvyys erityisopetuksen syystä johtuu jossain tapauksessa myös siitä, että erityisopetusta on jatkettu vanhemmille ilmoitetun syyn jälkeen jostain toisesta syystä.

Että sillä lailla tiesin, jo siinä vaiheessa kun äs-opetukseen meni, mutta sitten tässä myöhemmässä - vaiheessa. Et mä - en tienny, et se on jatkunu senkin jälkeen, kun ässäkin hän löysi että.

5.1.2 Viikottaiset terveiset puheviikossa

Toiset vanhemmista muistelevat, että koulusta on lähetetty *semmonen ninku lupa, että saako antaa puheopetusta*. Vanhemmat ovat antaneet suostumuksensa puheopetuksessa käymiseen ja eräs vanhempi toteaa, että *kun vaan siitä apua on*. Erityisopettajat tekevät yhteistyötä vanhempien kanssa puheopetuksessa heti alkuvaiheesta lähtien, jolloin vanhemmilta pyydetään suostumus puheopetukseen ja heille selitetään tarkemmin, mitä puheopetus on. Vanhemmilta kysytään myös, onko lapsi saanut aikaisemmin puheopetusta ja kuinka kauan hän on sitä saanut.

Vanhemmat, joiden lapset ovat saaneet puheopetusta, kertovat puheopetusviikossa olleen joskus terveisiä erityisopettajalta. Erityisopettajat toteavat, että yhteydenpito puheopetuksessa on viikottaista puheopetusviikkoon kirjoitettujen viestien välityksellä. Yhteyttä pidetään tarvittaessa myös puhelimitse. Heidän mielestään puheopetuksessa yhteydenpito luokanopettajan kautta kotiin on hankalaa. Tämä osa-alue on luokanopettajalle vierasta ja erityisopettaja osaa itse parhaiten antaa neuvot esimerkiksi puheläksyn harjoitteluun. Yhteydenpito kotiin jatkuu koko puheopetuksen ajan.

Ja sitte puhevihon mukana, melkein vois sanoo, että viikottain sinne menee aina jotain terveisiä. Ja vanhemmat sitte aina, jotku sillan tällön kirjoittaa sitte takasinki ja kyselee ja.

Myös siinä tapauksessa, että puheopetus ei edisty, eikä oppilaalla ole siihen motivaatiota, erityisopettajat ottavat yhteyttä kotiin ratkaisun löytämiseksi. Tällaisissa tapauksissa on tavallista, että puheopetus keskeytetään ja sitä jatketaan myöhemmin tilanteen mukaan.

Et jos sitä motivaatiota ei oo, ni mä oon kyllä tehny sillai, et oon lopettanu sen vähäks aikaa. Ja kokeillaan myöhemmin uudestaan, jos sitä motivaatiota olis sitten. Että jos vanhemmat soittaa ja sanoo, että ei onnistu, ni, ni on sitte sovittu yhdessä, että pidetään taukoo ja kokeillaan myöhemmin uudestaan.

Harjoitustehtävien lisäksi erityisopettaja antaa puhevihkossa myös positiivista palautetta onnistumisista sekä etenemisestä, jotta kotona tiedetään miten oppilas edistyy. Erään erityisopettajan mielestä osoituksena onnistuneesta yhteistyöstä on se, että oppilaat, joiden vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsensa opetuksesta ja edistymisestä, myös edistyvät paremmin opetuksessa.

Et se kyllä se - vanhempien tuki ninku tulee just siinä näkyviin, oikeestaan parhaiten puheopetuksen kohalla. Että ne edistyy ja niillä on motivaatiota paljon enemmän ku ne joitten ei pidä yhteyttä.

5.1.3 Vanhempainillat ja kaupan hyllyjen välit tapaamispaikkoina

Nykyinen erityisopettaja on, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, tuntematon henkilö vanhemmille. Enemmistö toteaa, että *en ees varmaan, jos vastaan tulis, ni ees tietäis, että kuka hän on*. Luokanopettajilta on tullut tietoa siitä, että erityisopettaja on vaihtunut, mutta sijaisten henkilöllisyys ja yhteystiedot ovat jääneet vanhemmille epäselviksi. Vakituisen erityisopettajan tuntee kolme haastattelemistamme vanhemmista. Eräs vanhempi kertoo, että hän ottaa yleensä ensimmäiseksi yhteyttä luokanopettajaan, koska hänellä ei ole ollut tietoa kenelle soittaisi, kun haluaisi puhua erityisopetuksesta.

Yksi vanhemmista toteaa, että koululla käydessä on mahdollista tavata opettajia, mutta muuten yhteydenpito on hänen kohdallaan vähäistä. Erityisopettajaa pidetään vaikeasti koululta tavoitettavana henkilönä, *kun hän on liikkuva, kulkee koululta toiselle.*

Yhden äidin mukaan vanhempainilloissa on ollut mahdollista käydä keskustelemassa erityisopettajan kanssa. Toinen haastateltava sen sijaan toteaa, että hän ei ole nähnyt erityisopettajaa vanhempainillassa, eikä niissä ole tiedotettu erityisopetuksen määrästä eikä erityisopettajan yhteystiedoista. Vanhemmat kertovat koululla olleen syksyllä *yhteisen tilaisuuden*, missä oli pohdittu yleisesti *koulun käyttäytymisasiota*. Silloinkaan ei keskusteltu erityisopetuksesta eikä koulun opetussuunnitelmasta.

Erityisopettajat kertovat, että he tapaavat vanhempia vanhempainilloissa ja erilaisissa palavereissa sekä satunnaisissa tilanteissa vapaa-ajalla.

Että vanhempainilloissa oon mukana, siellä paljon vanhemmat, no joitakin kouluja on semmossia, joissa vanhemmat ei tuu, mutta kyllä aina yks tai kaks käy, mutta sitte on joitakin tiettyjä kouluja, joissa vanhemmat hirveen ahkerasti käy, että saattaa mennä kaksi tuntia nii, että sinne jonotetaa. (...) että heidän lapsensa kannalta käydään vähän läpi, että mitä on tehty ja miten on edistytty. Ja kauanko vie, yleensä vanhemmat kyselee, että kauanko vielä jatketaan.

Erityisopettajaa säännöllisesti tapaava vanhempi, on ollut tyytyväinen yhteistyöhön. He keskustelevat säännöllisesti erityisopetuksen sisällöstä ja tavoitteiden toteutumisesta ja erityisopettaja kysyy vanhemmalta tämän mielipidettä opetuksellisista asioista. Erityisopettajalla on myös luokanopettajan kanssa kerran vuodessa *keskustelutuokio, tapaaminen*, jossa on keskusteltu myös erityisopetuksesta. Tosin luokanopettaja on joskus todennut vanhemmille, että oppilaan henkilökohtainen avustaja tietää paremmin, mitä erityisopetuksessa on lapsen kanssa tehty. Haastateltava kertoo, että joidenkin erityisopettajan sijaisten kanssa yhteistyö on hänelläkin jäänyt vähemmälle.

Välillä täällä oli - semmossia sijaisia, joita mä en oo nähnykkää ollenkaan. Että siinä on ollu vähän pätkää, että en oo paljon kyselly sitä kautta, että mitä on tehty.

Luokanopettajan kanssa joillakin vanhemmilla on ollut tapaamisia ja eräs vanhempi kertoo tänä vuonna kutsuneensa luokanopettajan kotiinsa. Vanhemmat, joiden lapset ovat ylempillä luokilla toteavat, että lapsen ollessa ensimmäisellä ja toisella luokalla heillä oli ollut enemmän yhteistyötä luokanopettajan kanssa. Erään vanhemman mukaan yhteydenotot ovat nykyään vähäisiä - *puolin ja toisin*.

Opettajan tapaaminen kaupassa tai muuten koulun ulkopuolella tulee haastatteluissa esille. Vanhemmat ovat opettajan tavatessaan keskustelleet tämän kanssa lapsista ja heidän koulunkäynnistään. Myös erityisopettajat kertovat keskustelevansa oppilaiden asioista tavatessaan vanhempia joko koululla tai vapaa-aikana, esimerkiksi kaupassa.

*Jaa sitte mä luulen, että niissä asioissa, mitä tullaan juttelemaan kau-
[naurahtaa] kaupan hyllyjen väliin, niin on eroa, että jos on kysymys todella niinkö, ihan todella suuresta ongelmasta, ni ei tulla kaupan hyllyjen väliin juttelemaan. (...) Että ehkä ne on semmossia yleisiä ongelmia, mutta sitte jos ne menee hyvin henkilökohtasiksi lasten ongelmiks ni sitte - se ei enää tapahu kaupasa. (...) Tai apteekin tiskillä.*

Yksi vanhempi nimeää reppuvihkon yhteydenpitovälineeksi luokanopettajan kanssa. Kyseiset reppuvihkot ovat kuitenkin olleet opettajan kaapissa syksystä asti. Vanhempainillassa tehdystä lupauksestaan huolimatta, hän ei ole laittanut niitä vieläkkään lasten reppuihin, koska haastatteluhetkellä tehdystä etsinnästä huolimatta sitä ei lapsen repusta löytynyt.

Että se minusta on hyvä systeemi että. Ainaki sen -- pohojalta voi olla yhteyssä. Sillaa että jos kotona on jotain kysyttävää, ni voi pistää viestiä, se opettaja lukee sen ja sitä se tulee takasi ja.

Erityisopettajat kertovat, että vanhemmilla on mahdollisuus tulla seuraamaan lapsensa erityisopetustuntia, mutta vanhemmat eivät juuri käytä mahdollisuutta hyväkseen. Kukaan haastattelemistamme vanhemmista ei ole ollut seuraamassa erityisopetusta. He eivät myöskään ole olleet palavereissa, joissa erityisopettaja olisi ollut läsnä.

Vanhemmat kokevat tärkeäksi oman lapsensa oppimisen seuraamisen. Osa kuitenkin kritisoi nykyistä todistuskäytäntöä, joka heidän mielestään saattaa yllättää vanhemmat lapsen osaamisen tasosta, kun sanalliset todistukset vaihtuvat numeroiksi. Sanallisia arvosteluja ei aina pidetty riittävän tarkkoina.

Jaa Jouninki todistus ni ---- no se oli niinku se oli että. Opittavaa on ja tällaa näin ja sitte erityishuomiota- Jonnalla ei ollu mitään [p] erityishuomioissa mainittu. Jounilla oli vain ett joo, että Jouni osaa olla hyvin kohtelias.

Erityisopettajien mielestä on tärkeää tehdä yhteistyötä myös onnistumisissa ja edistymisessä, ei vain ikävissä asioissa. Vanhempien mukaan luokanopettajat ovat välittäneet positiivisiakin asioita. Eräälle vanhemmalle on tiedotettu hänen lapsensa keskittymiskyvyn ja koulumotivaation paranemisesta. Englanninopettaja on sen sijaan ottanut vanhempaan yhteyttä, kun lapsi ei ollut lukenut läksyjään ja pyytänyt lupaa *laiskan läksyn* antamiseen. Yksi haastatelluista vanhemmista esittää kritiikkiä siitä, millaisissa tilanteissa yleensä koteihin otetaan yhteyttä.

Että se on ainoa, että joo että, jos o jompi kumpi lyöny turpaa jota kuta niinku koulussa ni. Se tulee-se tieto tulee kyllä kotia, että sieltä soitetaan. Mutta niin-niin. [naurahdus] Mutta se on vähäpätönen siihen, siihen verrattuna, että jos tota laps ei opi lukemaan.

5.1.4 Yhteistyötä tarpeen vaatiessa

Haastateltujen erityisopettajien mukaan yhteistyötä tehdään lähinnä tarpeen vaatiessa eikä ehkä tarpeeksi. Heidän yhteydenottonsa ajoittuvat selvästi lukukausien vaihteisiin. Yhteistyötä tehdään tarpeen mukaan eikä se välttämättä ole kovinkaan säännöllistä.

No se on kyllä hyvin-- [huokaisee] sanotaan, että tarpeen vaatiessa. Kasautuu - kasautuu alkusyksyyn, joulun alle ---(...) ja sitte taas kevääseen. (...) Että alkusyksyssä, että saadaan työt , työt liikkeelle ja – ja sitte taas joulun alla ko tulee, tulee jonkulainen tilinteon hetki, ni siinä sitä mietitään ja sitte ku tulee nämä, että miten jatketaan ja-. Tavallaan siinä jää semmoset rauhalliset työskentelyvälit. (...) Ja sitte taas kevätpuoli ja sitte sillä --tai niinku joulun jälkeen se alku – alkutalvi tai tää, sitä onki siinä, ett sitte keväällä niinku tulee taas tämä aktiivisempi vaihe [naurahtaa].

Erityisopettajien mukaan yhteistyö kotien kanssa ei muutu vuosien varrella kovinkaan paljon, esimerkiksi tiiviyn osalta, vaan se *elää* tilanteen mukaan. Haastatteluissa tulee esille joitakin tilanteita, joissa yhteistyö vanhempien kanssa on tiiviimpää. Näitä ovat esimerkiksi puheopetuksessa uuden äänteen vakiinnuttaminen spontaaniin puheeseen, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatiminen tai akuutit tilanteet.

Se elää koko ajan se tilanne, se voi elää viikoittain, ettei sitä voi sanoa, et se liittyis mitenkää kouluvuotee. (...) Kyl se on ihan, ihan sen oppilaan - missä mennään ja --mitä, mitä tarvitaan ja mitä tehdään.

Vanhemmat, jotka ovat tehneet jonkinlaista yhteistyötä erityisopettajan kanssa, kertovat yhteistyön olleen tiiviimpää erityisopetuksen alkaessa. Erityisopettaja on pitänyt kotiin yhteyttä enemmän puheopetuksen kuin muiden erityisopetuksen alueiden puitteissa. Vanhempien mukaan myös luokanopettajan kanssa tehty yhteistyö on ollut tiiviimpää lapsen ollessa ensimmäisellä ja toisella luokalla. Myöhemmillä luokilla ovat luokanopettajan yhteydenotot kotiin olleet vähäisiä.

Eräs vanhemmista kertoo erityisopettajan käyneen perheen kotona jo ennen koulutyön alkua ja auttaneen perhettä koulutyön alkuun. Hän kertoo myös, että ensimmäisen kouluvuoden syksynä oli ollut enemmän yhteistyötä, kun oli sovittu *käytännön asioista*. Vanhempi oli myös aluksi kysellyt enemmän asioita erityisopettajalta, kun ei *oikein*

tienny sitä systeemiä. Hän kokee saaneensa silloin riittävästi tietoa erityisopetuksesta. Nykyään hän keskustelee erityisopettajan kanssa aina nähdessään, mutta muunlaista yhteistyötä heidän välillään ei ole.

Yhden erityisopettajan mielestä yhteistyö kodin kanssa tulee vuosien varrella tutustuttaessa rennommaksi molemminpuolin ja vanhemmat uskaltavat lähestyä helpommin erityisopettajaa.

Että niin --öö----- ett varmasti siihen semmonen rentous tulee puolin ja toisin. (...) Sitte, että tuleeko siihen se rentous, että tuolla kaupan hyllyn välillä tullaan jutteleen niitä asioita sitte.

Erityisopettajat kertovat, että vanhemmat ottavat yhteyttä heihin puhelimitse, joko soittamalla kotiin tai koululle, viesteillä, vanhempainilloissa tai sattumalta tavattaessa. Tavallisesti yhteydenotot käsittelevät lapsen edistymistä, ongelmien luonnetta ja vakavuutta tai tietoa siitä, kauanko erityisopetus mahdollisesti jatkuu. Lisäksi vanhemmat haluavat saada tietoa siitä, miten he mahdollisesti omalta osaltaan voivat tukea lapsensa edistymistä.

No sitte vanhemmat, joskus, kun ne saa tiedon, että lapsella alkaa tää puheopetus, ni ihan jotku soittaa sit kotii. Ja, ja sitte että ku he ei oo ollenkaa tienny ninku tämmösestä ja onko se nyt kuinka vakavaa ja.

Erityisopettajat uskovat vanhempien toivovan säännöllisempää ja molemminpuolisempaa yhteistyötä, joka olisi rehellistä ja avointa.

5.1.5 “Tiimitapaamisia koululla”

Erityisopettaja tekee yhteistyötä, paitsi vanhempien ja luokanopettajien kanssa, myös perheneuvolan, psykologin ja päivähoidon kanssa. Yksi haastateltavistamme luonnehtii erityisopetuksessa tehtävää yhteistyötä monen osapuolen yhteistyöksi. Luokanopettajien kanssa tehdään jatkuvaa yhteistyötä oppilaiden asioissa. Opettajat keskustelevat sekä jo

erityisopetuksessa olevista oppilaista että niistä, joilla on ilmennyt ongelmia luokassa. Myös englanninopettajan kanssa tehdään tarvittaessa yhteistyötä.

Joku dysfasiajuttuki ni, kyllä ne on ollu sitte semmosia tiimitapaamisia koululla, että en, en oo yksistään niinkö vanhempien kans ollu vaan, ett siinä on sitä toki tietenki luokanopettaja ja usein se lapsi mukana.

Päiväkodista erityisopettajat saavat tietoa esimerkiksi mahdollisista puhevirheistä tai muista ongelmista. Perheneuvolaan ja psykologiin ollaan yhteydessä erilaisten yhteispalavereiden tiimoilta ja lisäksi oppilaiden testausten yhteydessä. Erityisopettajat toivovat saavansa perheneuvolalta nykyistä enemmän tukea työlleen. Heidän mukaansa perheneuvola useimmiten tarjoaa koulun jo kokeilemia keinoja oppimisvaikeuksisten oppilaiden opetukseen.

On tietysti nää perheneuvalaverit. (...) Joita on varsinki näiden mukautettujen kohalla, mutta on niitä muitaki, joitten kanssa käydään perheneuolassa ja sit pidetään nää loppupalaverit ja siellä on aina semmonen pari tuntia humpsahaa ni puhutaan niistä lapsen asioista.

5.1.6 Erityisopettajien välinen yhteistyö

Aikaisemmin kunnassa on ollut yksi erityisopettaja ala-asteilla ja yksi yläasteella. Yläasteen erityisopettaja pitää joitakin tunteja myös ala-asteen puolella. Haastattelukeväänä ala-asteille on saatu toinen erityisopettaja. Sekä virkavapaalla oleva erityisopettaja että viransijainen kokevat toisen viran saamisen kuntaan hyvänä asiana.

Et sillai mä koen hirveen ihanana asiana sen, että on saatu tänne toinen pätevä henkilö, joka on tehny töitä ensiks jossain muualla. Että sitte taas, -- voi olla, että kun me ruvetaan tota työtä tekemään yhdessä, ni tästä muotoutuu taas ihan erilainen-- kenttä. (...) Että me saadaan toinen toisiltamme vinkkejä ja.

Oman kunnan erityisopettajat vaihtavat ajatuksia ja ideoita, kysyvät toisiltaan mielipiteitä sekä vahvistusta omille ajatuksilleen. Haastateltavat pitävät puutteena alasteen ja yläasteen erityisopettajien välisen yhteistyön vähyyttä, koskien esimerkiksi yhtenäisiä suuntalinjoja ja erityisopetuksen tarpeita.

Et meillähän on yläasteen puolella kans yks. (...)Hän pitää, pitääks hän nyt kolme viikkotuntia ala-asteelle. (...) Tällä hetkellä, joo. Niin, niin tota, siis tää koko tää työntekijät, et siitäki pidettäis jonkinlaista palaveria, että. (...) Että mitä tarvitaan ja minkälaiset yhteiset suuntaviivat ja varsinki ku yläasteelle mennään, et siellä olis joku semmonen, enempi yhtymäkohta ja - yhteistyötä, ni seki korostus ja muuta palaveerausta.

Erityisopettajat tapaavat kaksi kertaa vuodessa naapurikuntien erityisopettajia. Tapaamisessa keskustellaan erityisopetuksesta ja erityisopettajat voivat kysyä toisiltaan myös neuvoja ongelmatilanteisiinsa. Erityisopettajat kokevat kokemusten vaihtamisen itselleen tärkeäksi.

Meillä on täällä ollu syksysin ja keväisin semmonen kolmen kunnan erityisopettajien kokoontuminen, et me aina vuorotellen ollaan jossain kunnassa kaikki, ja käyään, et siellä on aina joku teema ja sitte puhe rönstyilee sinne ja tänne ja käyää vähän näitä juttuja läpi.

5.2 “Sama toive on varmasti kummallaki, että vois olla enemmän yhteyksissä”

Erityisopettajien haastatteluissa tulee esille paljon ajatuksia yhteistyön kehittämisestä. Yleisesti ottaen erityisopettajat ovat sitä mieltä, että yhteistyötä kotien kanssa voitaisiin tehdä enemmän. He uskovat myös, että vanhemmat haluaisivat heidän tekevän enemmän yhteistyötä.

Mää luulen, että vanhemmat ---- odottas enemmän. Puolin ja toisin. (...) Tavallaan se toive varmasti on kummallaki, että sekä – sekä

vanhemmilla-vanhemmat odo-odottas, että erityisopettajat vois olla enemmän yhteyksissä [p].

Vanhemmat toivovat, että opettajat pitäisivät enemmän yhteyttä kotiin. He kokevat voivansa paremmin auttaa ja tukea lapsensa oppimista kotona silloin, kun he tietävät lapsensa koulunkäynnistä ja oppimisesta. He kokevat tärkeäksi tietää, miksi heidän lapsensa käy erityisopetuksessa ja mitä hän siellä tekee. Kaikki vanhemmat korostavat myös säännöllisen yhteistyön tärkeyttä.

Semmosta - säännöllistä yhteydenpitoa, että se ois tosi hyvä, mun mielestä se ois hyvä, että se jollakin tavalla järjestettäis. (...) Että, mikä otetaan, oisko se sitte tapaaminen vaikka - aina tietyn väliajoin, näitten, jotka on ihan säännöllisessä erityisopetuksessa. Että ilman muuta se on hyödyllistä. (...) Tietää, missä mennään.

Ja vois sieltä silloin tällön tulla jotain kirjallista paperia välillä, että nyt ollaan edistytty tai -- tai jonkin näköstä edes viestiä. Voishan sieltä tulla semmonenkii, että kuinka kauan, että onko kerran viikossa erityisopetusta, ku tosiaanki, mä en tiä sitä tarkkaan.

Eräs haastattelemistamme vanhemmista toivoo erityisopettajan olevan mukana vanhempainillassa ja kertovan oman mielipiteensä asioista. Koulun toivotaan järjestävän myös jonkinlainen *esittelytilaisuus*, jossa vanhemmat saisivat tutustua uusiin opettajiin. Vanhemmat toivovat koululta enemmän yhteisiä tilanteita. Vanhemmat kokevat, että silloin kun opettaja pitää yhteyttä heihin, ei lapsen arviointi sisällä *yllätyksiä* suuntaan tai toiseen.

Ja ninkö yleensäki ninkö luokanopettajan suhteenki, että nyt on ollu pitempää, ettei oo ollu minkäännäköstä, että seuraava yllätys-yllätys on sitte taas, kun loppuu vuosi ja mitä todistuksessa on kirjojettu, jos sinne jotain on kirjojettu.

Erityisopettajien mielestä tärkeää yhteistyön kehittämistä on antaa tietoa erityisopetuksesta kaikille vanhemmille, sillä heillä saattaa olla omat mielikuvansa ja asenteensa erityisopetusta kohtaan. Heille tulee kertoa mitä erityisopetus on, mitä siellä tehdään, mistä syistä sinne oppilaita ohjataan, miten se eroaa luokkaopetuksesta ja tukiopetuksesta ja onko erityisopetuksessa käytetty aika poissa luokkaopetuksesta. Yhden haastateltavan ehdotus on antaa erityisopetukselle enemmän *julkisuutta*.

Joo, tulee vaan mieleen ihan sellanen, että-- että, että siinä on ennakkoluuloja jonkun verran vielä välissä. Vanhemmilla omat muistot erityisopetuksesta takana taikka kuulokuvat ja. Et tietysti siinä vois olla joku yhtenäinen kirje tai, tai sitten koulut kyllä pyytää vanhempainiltaan erityisopettajaa (...) Että, että, enemmän tämmöistä julkisuutta sille erityisopetukselle.

Yksi haastatelluista erityisopettajista mainitsee työnsä yhteydessä ihmetelleensä sitä, ettei erityisopetusta juurikaan esitellä koulutulokkaille ja heidän vanhemmilleen. Hänen mielestään jo kouluun tutustumisen yhteydessä tulee erityisopettaja työnkuvineen esitellä sekä oppilaille että heidän vanhemmilleen. Näin erityisopettaja tunnetaan kouluun tultaessa. Tämä on haastateltavan mielestä yksi tärkeä osa yhteistyötä ja hän kokee tässä olevan kehittämisen varaa.

Että tavallaan sitä on niinkö--, tietty jo sillon, ennenkö lapset tulee jo kouluun että, ne on nähny kuka on erityisopettaja ja mitä se erityisopettaja tekee ja tavallaan sitä puolta justiinsa, että ett sitä ku puhutaan erityisopetuksesta, ni se ei todellakaan ole mitään erillistä ja tämmöistä vaan se on niinkö sitä-, sitä samaa koulutyötä mitä täälä niinko tähän, tähän. Ja lapsen parhaaks.

Myös vanhemmat kokevat tärkeäksi, että oppimisvaikeuksista keskustellaan ja niistä on mahdollista saada tietoa. Vanhemmista on tärkeää, että opettajat kysyvät heidän mielipidettään lapsen oppimista koskevissa asioissa. Äiti, johon opettajat eivät ole pitäneet yhteyttä, kokee *inhottavaksi* saada kuulla lapsensa erityisopetuksesta muilta. Hän korostaa suoran yhteistyön merkitystä vanhemman ja opettajan välillä.

Mutta jotenki semmonen tunne, että -- se olis nii selvää, ku sais puhua niistä yhtä aikaa, eikä ninku erikseen jokaisen kanssa. (...) Ihan niitä, että mitä, et miten se koulunkäynti sujuu ja mitä erityisvaikeuksia on ja --. Ehkä kuitenkin ninku hälläki on menny ihan yllättävän hyvin tää koulu, että sitä ei oo kaivattu sillä tavalla semmosta, tai emmä tiää että kaipaako sitä joku muu, mutta ite sillai kun on mieltyny -- sitä kehittämistä ja.

Haastateltavien mielestä yhteistyön kehittämiseksi tulee vanhemmilla olla mahdollisuus tulla kuuntelemaan lapsensa erityisopetustunteja. Oppituntien kuunteluun kaikki haastattelemamme vanhemmat suhtautuvat positiivisesti. Säännöllistä osallistumista he pitävät kuitenkin epätodennäköisenä, koska työ ja koti vievät heidän aikansa.

Jos on säännöllisessä työssä, ni ei sitä aina pysty lähtä ja sitte ku on neljä lasta ja pitää käydä kaikki hammaslääkärit ynnä muut, ni jos mä oon jatkuvasti [poissa] työpaikalta, ni ei sekään oo positiivista. [nauraa]. (...) Jos jokaisen ottaa aina, mutta voishan sitä kerran käydä kattomassa, sitte joskus, jossain vaiheessa, että eihän se mahotonta oo.

Eräs vanhemmista toteaa, että voi olla hyödyllistä käydä seuraamassa erityisopetusta, koska *se tehään varmaan jollain lailla erillä lailla se homma*. Hän kokee, että sitä kautta hän saisi neuvoja siihen, miten kotona voi paremmin ohjata lasta. Hän toivoo, että mikäli vanhemmalla ei ole mahdollisuutta päästä seuraamaan erityisopetusta, erityisopettaja ottaa yhteyttä kotiin ja neuvoo, *miten kotona vois tehdä*.

Erityisopettajien mukaan yhteistyötä on kehitettävä paitsi vanhempien ja kotien kanssa, myös luokanopettajien ja toisten erityisopettajien kesken. Erään haastateltavan mukaan erityisopettaja saattaa olla kunnassa tai koululla eräänlainen *resurssikeskus*, jolta pyydetään tietoa ja kysytään apua.

Eräs haastattelemistamme erityisopettajista tuo esille, ettei opiskeluaikanaan saanut minkäänlaista kokemusta tai koulutusta yhteistyön tekemisestä kotien kanssa. Hän on

sitä mieltä, että sen tulee olla sekä käytännössä että teoriassa osa erityisopettajan koulutusta.

Eihän me harjoittelujen aikana -- harjoittelujen aikana ei tuu mitään, tai sillan ainakaa kun me oltiin, ni ei tarvinut pitää yhteistyötä koteihin eikä. Että kyllä mun mielestä koulutuksessa saisi olla enemmän tästä asiasta, molemmissa teoriassa ja käytännössä.

Haastattelut auttavat erityisopettajia miettimään yhteistyötä koskevia asioita tarkemmin. Yksi haastateltavista toteaa, että loppujen lopuksi hän tekee yhteistyötä koteihin paljon, kun ottaa huomioon, kuinka paljon hän oikeastaan on vanhempien kanssa tekemisissä ja yhteydessä eri tavoin.

Että nyt ku rupee laskee näitä muita ja oikein mieltii, että hyvänen aika mehän nähään siellä kouluilla ja vanhempienilloissa ja tuolla kylällä ja kauppoissa ja pannaan viestiä nii ja näin, ni, ni miks, miksi se aina mielletään, että sen pitäis olla aina se puhelin mihin tartutaan ja soitetaan kotiin?

5.3 Säännöllisyys ja rehellisyys hyvän yhteistyön tunnusmerkkejä

Vanhemmat pitävät hyvän yhteistyön perustana säännöllistä yhteydenpitoa. He kokevat, että paremmin tietoisina lapsensa oppimisesta, he pystyvät enemmän tukemaan lapsensa koulunkäyntiä kotona. Vanhemmat toivovat, että opettaja antaisi heille tietoa lapsen edistymisestä. Erityisopettajat tuovat esille, että vaikka yhteistyö ei ole rutiininomaista, niin sen on oltava riittävän säännöllistä, jotta molemmat osapuolet pysyvät ajan tasalla siitä, missä mennään.

Osa vanhemmista korostaa koulun ja kodin välisen kontaktin tasa-arvoisuutta ja he toivovat, että opettaja kysyisi myös heidän mielipidettään asioista.

Ja rehellisesti kerrottais, että - mitä vaikeuksia on ja mitä sen asian eteen on tehty ja mitä tuloksia on ollu ja.

Sillaa että ensimmäisenä asiasta, jos on jotain jotain ongelmia oppimisen kans ja tällaa näin. Ett opettaja ottas yhteyttä ja kysyis sitte, että joo että, tuntuuko että ois tarvetta [p].

Erityisopettajat tuovat esille molemminpuolisesta yhteistyöstä, että vanhemmat uskaltavat ottaa yhteyttä tarvittaessa, eikä yhteydenpito tule vain toiselta taholta. Parhaimmillaan yhteistyö on, kun vanhemmat ovat aktiivisia.

Kyllä mä oon hirveen tyytyväinen, jos joku vanhempi soittaa taikka ottaa yhteyttä. Että sitä, parhaimmillaan vanhemmat on aktiivisia, et mun mielestä se toimii niinki päin, et heti kun on jotain pientä.

No sitten, sitten on tällästä, et kun on ollu joku -- dysfasiaoppilas, ni tota vanhemmat on saattanu lähtee jonneki kurssituksille, jos ei oo päivätöitä. Että vanhemmatki hankkii tietoa. Et se on tuota hyvä.

Myös osa vanhemmista kertoo yhteistyön olevan *molemminpuolista hommaa* eli yhteydenottajana voi olla joko vanhempi tai erityisopettaja. Hyvinä yhteydenpitokeinoina vanhemmat pitävät puhelinta ja tapaamisia. Eräs vanhempi pitää *myös reppuvihkoa* hyvänä keinona olla yhteydessä opettajaan.

Rehellisyydessä ja avoimuudessa erityisopettajat painottavat sitä, että asioista puhutaan niin kuin ne ovat ja vanhemmat uskaltavat rehellisesti kertoa, mitä kotona tehdään lapsen ongelmien eteen. Rehellisyys on muistettava vaikeissakin asioissa. Lisäksi on tärkeää, että kummatkin osapuolet tuovat selvästi esille omat odotuksensa ja mielipiteensä.

Se ei oo sitä vaan et toiselta taholta ja ----- millä sanalla - rehellistä. Siis sillä lailla, niinkö, että voitais me yhteistyössä olla niinkö ---- reilusti rehellisiä. (...) Ja, ja vaikka on kysymys niinkö vaikeistaki asioista niin.

No tota, kyllä se on sitä, että pystytään linjata vanhempien kanssa, et mitä he odottaa ja mitä koulu odottaa. Ja parhaimmillaan, jos se sattuu olla sitä samaa, niin voidaan vetää yhtä köyttä. Ja jos ollaan eri mieltä, ni pidetään tiivistä yhteyttä, et missä se esiintyy.

Hyvän yhteistyön määritteenä tulee esille, että yhteistyötä tehdään ongelmatilanteiden lisäksi myös hyvissä asioissa: onnistumisissa, edistymisessä.

Ja sitte se yhteistyö, että se ei olis vaan niinkö näissä ikävisä asioisa, näissä ongelma asioissa vaan että -- yhteistyötä voitais tehdä myös näissä --- onnistumisissa ja näissäki, että ett sitä ku olhan edistytty ja.

Yhteistyöhön vaikuttaa se, miten käsiteltäviin asioihin suhtaudutaan. Parhaimmillaan vanhempien suhtautuminen on erityisopettajien mukaan *realistista* ja he haluavat tehdä parhaansa asioiden eteen sekä hakevat myös oma-aloitteisesti tietoa.

Emmä tiää, jotenki ninku mä oon hirveen semmossia hyviä tilanteita kokenu niitten kanssa, että sitte ku on ollu näitä tämmössiä palavereita ja tällässiä, ni niissä on toisaalta niin paljon sitä huumoria, että vanhemmatki saattaa olla niin, jotku on parhaimmillaan niin ajan tasalla, että niillä on jotenki semmonen niin realistinen ote kuitenkin elämään, joilla ne koittaa antaa eväitä sitte niille lapsille. Että parhaimmillaan se on kyllä tämmöstä.

Yhdellä oppilaalla oli tota nii, selvästi ei ollu kauheen lahjakas oppilas ja siinä tuli sitte monenlaista vaikeutta, ni kotiväki, ni ei sielläkään niin hirveen lahjakkaita sillä tavalla oltu, mutta että niillä oli semmonen realistinen asenne, että kun tämä - elämä nyt on tämmöstä, ni mennään sillä mitä on eteenpäin ja jotenki ninkö valtavan ninku semmonen kiva juttu, että siellä ei odotettu liikoja, mutta siellä oltiin valmiita ninku yrittämään ja pitää ninku tehdä parhaansa. (...) Ettei lyödä läskiksi.

Hyvän yhteistyön tuloksena pitää yksi erityisopettaja kokemustaan siitä, kun erään oppilaan isä oli lähestynyt häntä saadakseen apua omaan lukivaikeuteensa, vaikka tämä oli isälle hyvin arka asia.

Mä näin siitä isästä, et kuinka vaikeeta [p] sille oli tulla- (...) Et se oli aivan semmonen, hikipisarot vaan valu [näyttää sormilla kuinka valui otsalta ohimoille ja poskille]. Et hänellä on lukivaikeus, et hän ei taho saada es kaavakkeita- täytettyä ja hän on hirveen heikko kirjottamaan ja lukemaan. Et miten sä voisit auttaa häntä, mistä hän löytäis apua. (...) Et se oli ninku semmonen, et määki aattelin, et nyt mä oon onnistunu, et mulle joku uskaltaa tulla ja kysyä itestään.

5.4 Enemmän aikaa ja vähemmän työtä

Erityisopettajat kokevat omalla kohdallaan kiireen ja ajanpuutteen olevan esteitä kodin kanssa tehtävälle yhteistyölle. Erään haastateltavan mukaan myös vanhempia on joskus vaikea tavoittaa heidän aikataulunsa vuoksi.

No se, että ett kyllä se niinkö, sanotaan sitte, jos niinkö yleensä aatteele, niin tulee se, että mi-millon ja mistä tavotan. (...) Että tavallaan se, että työpäivät, että vanhemmat on töissä. Ett mää niinkö, no tietenki semmosen viestin voi laittaa työpaikallekki, että ett ole--, että ottakaa yhteyttä. (...) Ett tämmösen, mutta ett en -en kovin äkkiä niinkö oo työpaikalle niinkö valmis soittamaan että.

Säännöllisesti erityisopettajaa tapaava vanhempi haluaisi keskustella hänen kanssaan joskus pidempäänkin. Molempien aikataulut estävät kuitenkin tämän; kummallakin on kiire omiin tehtäviinsä. Vanhempien mielestä yhteydenpidon vähyys omalla kohdalla voi johtua siitä, että työ ja perhe vievät valtaosan heidän ajastaan.

Sitä on vaikea - kotoa käsin ruveta kyselemään, jos ei kukaan mainitse niitä - ongelmia, et mitä vois tehdä. Ja sillai ku ite on koko päiväsessä

*töissä, tulee viideltä, ni siinä juuri kerkeää ruuat laittaa ja panna
pienempiä nukkuu ja sitte on jo ilta.*

Erityisopettajien mukaan vanhempien kielteiset asenteet erityisopetusta tai lapsensa ongelmaa kohtaan voivat olla esteenä yhteistyölle. Tällaisissa tapauksissa yhteistyön tekeminen kodin kanssa ei onnistu.

*Että se on kyllä aika iso este, se et jos vanhemmat ei oo halukkaita
tekemään minkäänlaista yhteistyötä. Tai kieltää sen koko asian.*

Eräs vanhempi toteaa, että joillekin vanhemmilla voi olla vaikeaa ottaa yhteyttä opettajaan. Tämä johtuu siitä, että nämä vanhemmat pitävät opettajaa auktoriteettina.

*Mutta niin, kyllä mä ajattelen, että kyllä semmosilla vanhemmilla voi
olla, jotka ei, ei sillä tavalla tunne [p] henkilökohtaisesti sitä opettajaa,
ni ehkä voi olla semmonen - sillai kuitenkin, että vanhemmat aattelee,
että - he on täällä [näyttää pöydän pintaa] ja opettajat on täällä
[näyttää pään yläpuolta]. Että vielä on semmostakin ajattelua, että on
vaikea ottaa yhteyttä ja kysellä ja.*

Erään haastattelemamme erityisopettajan mukaan esteenä yhteistyölle voi olla, että erityisopettaja on tuntematon vanhemmille. Lisäksi yksi haastateltavista kokee jonkinlaiseksi esteeksi yhteydenottamiselle kotiin sen, että opettaja lähestyy vanhempia oppilaita koskevissa arkaluontoisissa asioissa.

*Kyllä mää niinkö sitä jou'uin niinkö miettimään, että ---- että tuota niin
miten ja se, että miten tämän asian ilmasee, että. Ett ehkä se asian
vaikeuskin voi-voisi olla jonkinlainen ----- este tai semmonen tai mikä se
nyt on siinä.*

Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta vanhemmat eivät tiedä, kuka tällä hetkellä kunnassa toimii erityisopettajana. Tämän tiedon puutteen he nimeävät suurimmaksi esteeksi

yhteistyön tekemiselle. Eräs vanhemmista toteaakin, ettei erityisopettajaa voi tavata edes sattumalta, kun ei tiedä häntä ulkonäöltä.

Ko mää- ko mää en oo periaatteessa ko mä en oo tienny että kuka täällä on ees erityisopettaja. Ett mullei oo ollu tietoa että, kelle mää soittasin jos mullois jotain asiaa.

5.5 “Kyllä se varmaan kaikkien kannalta, että vähän sais osviittaa, ni hyötyä enempi”

Vanhemmat pitävät yhteistyötä koulun ja kodin välillä hyödyllisenä. Vanhemmat kokevat, että yhteistyön avulla he saavat tietoa lapsensa oppimisen edistymisestä ja mahdollisesta viivästymisestä. Eräs vanhemmista toteaa yhteistyöstä olevan hyötyä kaikille lapsen parissa toimiville henkilöille.

Toisaalta sitten, että siinä vaiheessa, että sitä pitäs kotoakin vähä -- jos tietää, että jos se on jossakin asiassa vaikka esimerkiks paljon jäljessä tai, ni sitä vois kotona panostaa, että teepäs nyt sitä vähän paremmin. (...) On siinä varmaan, että tulee hyvä mieli, kun tietää missä mennään. Et ei siinä -- ei sen puoleen. Et kyllä se varmaan kaikkien kannalta, että vähän sais osviittaa, ni hyötyä enempi.

Erityisopettajien mukaan yhteistyö vanhempien kanssa tukee heidän työnsä onnistumista oppilaiden opetuksessa. Vanhemmilta erityisopettajat saavat paljon hyödyllistä *taustatietoa* siitä, miten erityisopetukseen suhtaudutaan, *millainen oppilas on kotona ja mitä siellä kotona tehdään koulunkäynnin hyväks*.

Että kyllä varmasti, eihän me pystyttäs tätä meidän työtä tehdä jos ei me oltas missään yhteydessä sinne kotiin.

Vanhempien mielestä opettajien tulee keskustella vanhempien kanssa oppimisvaikeuksista ja välittää niistä tietoa heille. Eräs äideistä on sitä mieltä, että

hänen *olis ollu viisasta* käydä seuraamassa erityisopetusta, koska erityisopettajalla *on varmaan jollain lailla erilaiset metodit ko opettajalla*. Tekemällä yhteistyötä erityisopettajan kanssa, vanhemmat voisivat saada tietoonsa tällaisia erilaisia tapoja tukea lapsen opiskelua myös kotona.

6 “MÄÄHÄN HYVÄKSYN ILIMAN MUUTA, JOS OPETTAJA SANOO, ETTÄ ON OPPIMISVAIKEUKSIA”

Tässä luvussa kuvailemme vanhempien ja erityisopettajien rooleja yhteistyössä sekä heidän näkemyksiään erityisopettajan ammattitaidosta. Lisäksi kerromme, mistä vanhemmat ovat saaneet tietonsa erityisopetuksesta ja miten he suhtautuvat lastensa koulunkäyntiin ja erityisopetukseen. Erityisopettajalla on aktiivisempi rooli yhteistyössä. Hän ottaa yleensä ensimmäisenä yhteyttä kotiin, kun siihen on tarvetta. Vanhempien rooli on passiivisempi. He ottavat vastaan opettajien antamaa tietoa.

6.1 Vanhemman rooli yhteistyössä

Enemmistö vanhemmista odottaa opettajien ottavan heihin yhteyttä. Oma-aloitteista yhteydenottoa erityisopettajaan pidetään vaikeana johtuen vanhempien ajanpuutteesta, yhteystietojen puuttumisesta ja erityisopettajan tuntemattomuudesta.

No kyllä mun mielestä ihan, ehkä ois voinu soittaa ja kilauttaa ja kysyä, mutta tosiaan ku ei, kun mulla ei oikein oo viimesen päälle tietoa, että kuka siellä onkaan erityisopettaja - tällä hetkellä.

Vanhemmat kertovat *iliman muuta* hyväksyvänsä erityisopetuksen antamisen, jos opettajan mielestä lapsella on oppimisvaikeuksia. Yksi haastatelluista äideistä kokee lapsen *joutumisen* erityisopetukseen itseensä kohdistuvana asiana.

Aluks se voi olla, että se oli vähän sitä että miks. Ja ku Simoki meni kouluun ni mä san ett miks mulla molemmat käy sielä. (...) Että tuli semmonen, että mikä täs, mikä miks moon näin, miks mulle näin käy.

6.2 Erityisopettajan rooli yhteistyössä

Erityisopettajat kokevat rooliinsa kuuluvan eräänlaisen *tukijan, tunnustelijan, tarkkailijan ja sivustaseuraajan* osan, vaikka he aktiivisesti opettavatkin oppilasta. Tämä haastateltavien mukaan tarkoittaa sitä, että erityisopetus on tuki luokkatyöskentelylle ja nivoutuu tiiviisti siihen, eikä ole mikään erillinen osa opetuksen kokonaisuudesta. Haastateltavien mukaan erityisopettajalta odotetaan melkoista asiantuntijuutta ja ammatillista taitoa.

Ett varmasti sais niin, jos ois resursseja itellä olis niin [naurahtaen] niin enemmänki pitäis niinku antaa, mutt kyllä niinku paljon- paljon niinku kysellään. Että kyllä luokanopettajat tulee ja kysyy.

Suorassa yhteydessä vanhempiin erityisopettajat ovat vanhempainilloissa, perheneuvolapalavereissa, HOJKS:n suunnittelussa, tavatessaan vanhempia sekä työtä vapaa-aikana ja erilaisten viestien välityksellä. Tavallisesti aloitteen yhteistyölle tekee erityisopettaja. Eräs haastateltavista mainitsee kertoneensa vanhemmille, että he voivat missä asiassa tahansa ja milloin tahansa ottaa yhteyttä häneen.

No ei, tietysti sillan, kun se alkaa se yhteistyö, ni mä oon se, joka sen aloitteen teen. Joko ite tai sitte sen luokanopettajan-- (...) Mut, ei kyllä se on niinku puolin ja toisin. -- Ja on aina sovittu sitte, että jos vaan joskus jotain kysyttävää tulee, ni aina tohtii soittaa kotiin. Oli aamu tai ilta, että ei oo semmosta tilannetta, etteikö vois soitella ja kysellä. Sama miten pieni asia on, jos joku askarruttaa.

Tarpeen vaatiessa erityisopettaja ottaa yhteyttä myös itse suoraan vanhempiin. Esimerkiksi jos luokanopettaja ei ole halukas ottamaan itse yhteyttä. Tätä tapahtuu haastateltavien mukaan kuitenkin harvoin.

Sit mä huomasin, että, et tota että hän ei saa soitettua, et jotenkin, emmä nyt tiää, ei hän nyt varsinaisesti omaa mainettansa suojellu, mutta koki

vaan sen arkana asiana, et mitenkähä vanhemmat reagoi taikka, koki sen kiusallisena. Ni mä ihan vaan suoraan sanoin, et hei, mäki voin kyllä soittaa että. (...) Ja se oli hirveen hyvä ratkasu, koska sai suoraan kertoa semmossia tarkkoja havaintoja, mitä mulla oli.

Erityisopettajien mukaan myös vanhemmat käyttävät *luokanopettajakanavaa*. Osa haastateltavista kokee tämän tavan parhaaksi, koska luokanopettajat ovat muutenkin jatkuvasti tekemisissä kotien kanssa ja he tuntevat vanhemmat ja heidän lapsensa ongelmiseen paremmin. Luokanopettajan kautta tehtävä yhteistyö helpottaa erityisopettajien työmäärää.

Mutta- emmä tiää, se, meil on niin innokkaita luokanopettajia ja aktiivisia, et ne on sitte aina sitte, et hän kertoo ja laittaa. Tietystihän ne siinä syksyllä muutenki ovat enemmän yhteydessä vanhempii.

Toiset haastateltavistamme pitävät luokanopettajan kautta tehtävää yhteistyötä hyvänä toteutustapana. Eräs haastateltava kokee kuitenkin suoran yhteydenpidon koteihin itselleen sopivammaksi yhteistyötavaksi. Haastateltava on *törmännyt* tapauksiin, jossa luokanopettaja on esittänyt yhdessä sovitut päätökset vanhemmille omina ajatuksinaan.

No näkemys saattaa olla ku ollaan yhdessä pähkäilty luokanopettajan kans ni sama. (...) jos on lähteny joku asia liikkeelle ja luokanopettajan kans ollaan pähkäilty, meillä on sama näkemys, luokanopettaja päättää, että hän yhteyksissä kotiin, ni hän esittää esittää sen omana asiana ja niin.

Yhdessä haastattelussa tulee esille ajatus erityisopettajan asemasta ja siitä, kokevatko luokanopettajat erityisopettajan *uhkaksi* itselleen. Haastateltavamme sanoo kohdanneensa joissakin luokanopettajissa asenteen, jonka mukaan luokanopettajat ovat erityisopettajien *työnantajia*.

Ja sitte esimerkiks tässä niinkö yhellä koululla tuli esiin tämmönen, että opettajat sano, että hehän ovat sinun työnantajia [p] (...) Että tuli vähän semmonen olo, että minä oon niinkö heiän – työ-työläinen [naurahtavasti], että kuitenkin – oon ihan samalla lailla opettaja siinä missä muutki.

Eräs haastateltavista on tullut siihen tulokseen, että hän toteuttaa omaa linjaansa yhteistyössä ja ottaa suoraan yhteyttä vanhempiin. Etuna luokanopettajien yhteydenpidossa koteihin hän mainitsee sen, että erityisopettajan ei tarvitse itse ottaa yhteyttä koteihin ikävissä asioissa ja näin he välttyvät tältä. Toisaalta haastateltava kyseenalaistaa ajatuksensa siitä, pitäisikö toteuttavia käytäntöjä muuttaa, mutta hän kokee suoran yhteistyön sopivan ainakin itselleen paremmin.

Että aina ku on kysymyksessä joku --- hankala asia ja - ja-ja varsinki, jos on -on ongelma-asia, ni kyllähän siinä niinku aina saa mieltiä sitte, että millä tavalla niinkö lähtee --- lähtee niinkö [huokaisee] vanhempiin ottaan yhteyttä. (...) Että, ett sitä niinkö joutuu pähkäillä ja miettimään, että miten – miten. Että joskus sitte, että no sitä se on luokanopettaja [naurahtaa], joka ottaa sen yhteyden ni --(...) Sillaa se jää niinkö multa pois.

Kiertävällä erityisopettajalla on jatkuva kiire paikasta toiseen, aina ei ole aikaa kuunnella ja tukea luokanopettajaa tai pitää yhteyttä koteihin. Myös tuntien vähyys oppilasta kohden ja tunne siitä, ettei tuloksia saavuteta, aiheuttavat erityisopettajalle riittämättömyyden tunnetta omassa työssään.

Kun tuntuu, sitä että sitä aikaa ei kertakaikkiaan ei oo ollu. Että silloin koulupäivän aikana mennään tuli hännän alla ja opettajien kanssa keskustellaan välituntisin ja sitte ku se kahden tunnin kanssa siellä loppuu ni sitte kellon kanssa kiirehtii seuraavalle koululle. Että ei kertakaikkiaan ole ollu sitä aikaa pitää yhteyttä sinne kotii.

Erityisopettaja ja -opetus ovat sekä tiedollisesti että taidollisesti tuki luokanopettajalle ja hänen työnsä. Oppilaiden ongelmia pohditaan yhdessä ja kaikista opetukseen, luokkaan ja oppilaisiin liittyvistä asioista syntyy keskustelua. Erityisopettaja on haastateltavien mukaan luokanopettajalle eräänlainen *henkireikä*, mutta aina luokanopettajat eivät osoita kiinnostusta erityisopetusta ja siellä tehtävää työtä kohtaan.

Kaikki luokanopettajat ei välttämättä haluakaan hirveesti. Sen ninku näkee jotenki silleen, et ne antaa tän oppilaan, ne ei välttämättä kauheesti kysele, et mitä me ollaan tehty, mä saatan tarjoilla kyllä sitä tietoa, mutta ne ei oo niin kiinnostuneita. (...) Niille riittää se, et se saa multa tunteja.

Yhden haastateltavan mukaan erityisopettajan tehtävä koetaan tärkeäksi, koska kunnasta puuttui pätevä erityisopettaja kauan aikaa. Hän kokee, että hänen oli otettu *avosylin* ja *innostuneena* vastaan. Toisen haastateltavan mielestä väliaikaisuus ja epäpätevyys vaikuttavat osaltaan erityisopettajan rooliin.

Siinä on vähän, että tällä hetkellä mun ajatus on, emmä tiä pitäaks se täysin paikkaansa, mut kuitenkin ku mä oon väliaikane ihminen, ni mä en oo sillä lailla-, musta tuntuu, ettei tää välttämättä vanhempienkaa taholta oo ollu kiinnostuneita ku saattas olla jonku oppilaan kanssa.

6.3 Kokemus lisää erityisopettajan ammattitaitoa

Ammattitaitoa ei erityisopettajien mukaan ole vain kaikki alaan liittyvä teoria ja tietous, vaan tärkeintä ehkä ovat sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja ihmissuhteet. Alan koulutuksesta huolimatta käsitys omasta ammattitaidosta ei välttämättä ole hyvä. Esimerkiksi juuri vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön koulutus ei ole antanut juuri minkäänlaisia valmiuksia ja tästä syystä erityisopettajat pohtivat omaa ammattitaitoansa työn lomassa. Suuremmat odotukset ammattitaitoa kohtaan tulevat yhteistyön muilta osapuolilta. Erityisopettajat tuovat esille, että myös kokemus lisää ammattitaitoa ja toisaalta eri ihmisillä on samanikäisinä erilaiset valmiudet ja resurssit tehdä työtä. Tästä esimerkkinä on erään haastateltavamme, toiseen ammattiin

valmistuttuaan, saama neuvo lähteä töihin, vaikka *nakkioskille*, hankkimaan elämänkokemusta.

Ett me oltiin valamiita siitä, ni meille sanottiin vaan, että ett ei mihinkään kasvatusyöhön. (...) Vielä. Lähtekää nakkioskille makkaroita myymään. Että tavallaan justiin semmonen niinkö ---- ja se, että niinkö, ett se ei ois niinku ---tietenkin jokaisella on kiire siihen omaan leipätyöhön ja näin, mutta että just että vois niinku vähän katella ja kierrellä ja (...) nähä ja kokea [p] muutakin kun sitä, sitä sitä yhtä työtä.

Vanhemmat pitävät erityisopettajan ammattitaitoa tärkeänä. He uskovat erityisesti lasten oppimisvaikeuksien huomaamisen olevan vaativa tehtävä. Ammattitaitoa edellyttävät myös *ässien tai ärrien ratkominen* sekä kullekin lapselle sopivan opetustavan löytäminen.

Että sitä pitää olla aika osaava, että löytää sen, että miltä kannalta hän voi opettaa sille lapselle sen asian. (...) - Et ei sitä itse voi sillä lailla, varmasti - olla erityisopettajana lapsille, jos ei huomaa sitä virhettä. Ja monta kertaa, ko sen lapsen kanssa tuota ni on ite liian lähellä, ni ei niitä virheitä niin osaa nähä. Että joku semmonen vieras [p] ihminen näkee paljo paremmin, joku ammattitaitonen.

Yksi vanhemmista pitää osana ammattitaitoa, että erityisopettaja on kiinnostunut *siitä lapsen asiasta* ja että hänen työnsä saa aikaan myös tuloksia lapsen oppimisessa.

Osa vanhemmista toivoo, ettei erityisopettaja vaihtuisi usein, vaan sijaisuudetkin kestäisivät vähintään lukuvuoden kerrallaan. Vanhemmat katsovat, ettei lyhyitä sijaisuuksia tekevä opettaja ehdi oppia tuntemaan oppilaita. Erityisopettajan tulisi heidän mielestään olla erityisopettajan koulutuksen saanut henkilö.

Hälläki [opettajalla] menee aikansa ennen kö hän oppii tunteen lapsen ja - oppii ne lapsen rajat, että missää se- oppiminen on. (...) Että kyllähän

se hyvä ois että joo että se ois vähintään aina se vuosi. (...) Että se ois se sama ope. (...) Joka sielä sitte pitäis - niitä tunteja. Ettei se tota niin-ni. Jos se vaihtuu jatkuvasti ni eihän se o- sehän on sitte ihan sama vaikka sitä opettaa vaikka keittäjä.

Epäpätevänä erityisopettajan työtä tekevä haastateltavamme kertoo tuntevansa itsensä jonkin verran epävarmaksi työhön tarvittavan koulutuksen puuttuessa. Näin ollen hän tekee mielellään yhteistyötä luokanopettajan kanssa ongelmien selvittämiseksi tai kysyy mielipidettä toisilta erityisopettajilta. Toisaalta hän kokee oman taustansa luokanopettajana vahvuudeksi, sillä hän tietää millaista luokkatyöskentely on. Sitä kautta hänellä on myös varmuutta tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa tarpeen vaatiessa ja hän kokee omaavansa tietynlaisen auktoriteetin toimia asioissa. Myös erikoistuminen luokanopettajaopinnoissa erityispedagogiikkaan on antanut hänelle jonkin verran tiedollista varmuutta. Hän uskoo pätevyitymisen kautta saavansa uudenlaista auktoriteettia toimia erityisopetukseen liittyvissä asioissa.

Et joku semmonen odotus mulla on, et se pätevyys tuo lisää varmuutta. -- Et kyllä mä sen epävarmuuteni myönnän, mut ninku on niitä tahoja mistä voi kysyä. Et ei oo koska tarttenu ihan niinkö -- jättää vanhempiakaan -- niinku -- mielipiteittä. (...) Mut ninkö tavallaan odotan ja oletan, että mä saan niinkö painavampaa, tai siis niinkö pystyn sen niinkö erilaisella auktoriteetilla sen kertomaan, kun mulla on siihen pätevyys.

Erityisopettajien mukaan heitä pidetään työssään eräänlaisina *resurssikeskuksina*, joilta löytyy uusia ideoita opetustyöhön sekä vastaukset ongelmiin. Haastateltavat tiedostavat tämän asian. Toisaalta he kokevat, että heiltä odotetaan automaattisia ratkaisuja ongelmiin, joita ei heiltä löydy kuitenkaan *kuin apteekin hyllyltä*. Kiertävän erityisopettajan etuna koetaan, että hän voi poimia työhönsä *vinkejä* ja esimerkkejä eri kouluilta.

Ni tota ni on saanu nähdä, mä oon saanu vinkkejä toisilta kouluilta, koko ajan kyselly luokanopettajilta, et hei miten te opetatte tän asian.(...) Et niitä ninku haalii niitä juttuja ja sit saa olla sitte taas näitä vinkkejä kertomassa eteenpäin. (...) Että, että myöskin sitä, että keräilee koko ajan niitä ideoita, et ittelle ja soveltaa niitä sitte.

Erityisopettajat tuovat esille myös sen seikan, että ammattitaito saattaa liittyä myös erityisopettajan omaan elämäntilanteeseen ja siihen miten hän jaksaa ammattitaitoaan tuoda esille. Eräs haastateltava vertaa tilannettaan juuri valmistuneena ja toisaalta perheellisenä.

Että jotenki oma elämäntilannekki niinkö vaikuttaa siihen, millä lailla niinkö, kuinka paljon jaksaa tavallaan sen oman ammattitaidon takana olla. (...) Ett joskus huomaa, että ennen --- ja ku just valamistuneena, ni sitä oli paljon niinkö ---- skarpimpi ja muuta, että sitte niinkö --- perhe ja muuta- muut asiat. Mutta eihän ne- eihän niillä saa mitään tietenkään selittää eikä (...) Mutta- mutta kyllä jos on armollinen itselle siinä asiassa sillä lailla, että mä niinkö suhteutan --- myös niinkö omiin voimavaroihin ja omaan elämäntilanteeseen niinkö näitä asioita.

6.4 Vanhempien tiedot erityisopetuksesta: “se on mun omaa mielikuvitusta”

Kaikki vanhemmat kertovat kuulleensa erityisopetuksesta lapsiltaan. Lasten tiedonanto on kuitenkin usein ollut pintapuolista, *oon tänään ollu siellä ja sitä tehty ja tätä. Sitä ja tätä* tarkoittaa pelaamista, tietokoneella tekemistä sekä kirjoittamista ja lukemista. Osa lapsista ei ole esittänyt erityisopetuksesta *oikee sitte minkää näkösiä kommentteja*, vanhempien esittämistä kysymyksistä huolimatta.

Toiset vanhemmista ilmoittavat nauraen erityisopetusta koskevien tietojensa olevan oman mielikuvituksen tuotetta. Koululta nämä vanhemmat eivät ole saaneet tietoja; *“Ei mä oo mistään saanu tietoa, ei mei-meitoo mitenkää opastettu.”* Eräs heistä toteaa saaneensa tiedon lapsensa erityisopetuksesta tuttavansa lapselta, joka käy myös

hän kertoo saaneensa tietoa suoraan erityisopettajalta. Hän toteaa myös, että tarpeen tullen erityisopettajaa *voi ottaa hihasta kiinni ja kysyä*. Tietoja hän on saa joskus myös luokanopettajalta ja henkilökohtaiselta avustajalta.

Eräs haastateltava muistelee joskus lukeneensa lehdestä artikkelin lasten lukemishankkeesta, jonka mukaan *jotku oppii hirviän äkkia ja hyvin ja - toisilla menee pitkään*. Useimmat vanhemmista ovat sitä mieltä, että he ovat saaneet vähän tietoa erityisopetuksesta.

6.5 Vanhempien suhtautuminen koulunkäyntiin ja erityisopetukseen

Haastattelemamme vanhemmat suhtautuvat lastensa koulunkäyntiin myönteisesti, eivätkä he kokeneet oppimisvaikeuksia negatiivisina. Vanhemmat tukevat lastensa koulunkäyntiä ja ovat mukana läksyjen tekemisessä. Tutkimuksemme osallistuneet erityisopettajat arvostavat vanhempien aktiivisuutta.

6.5.1 Vanhempien myönteisyys on aktiivisuutta

Vanhempien suhtautuminen ja asenne vaikuttavat suuresti tavoitteiden saavuttamiseen erityisopetuksessa. Heidän tukensa sekä erityisopettajalle että lapselle on äärimmäisen tärkeä. Erityisopettajien mielestä suurin osa vanhemmista kokee erityisopetuksen *positiivisena asiana*. Mukaan mahtuu myös kielteisesti suhtautuvia henkilöitä, mutta heitä on aika harvassa. Vanhemmilla saattaa, erityisopettajien mukaan, olla ennakkoluuloja erityisopetusta kohtaan joko tietämättömyyden, leimautumisen pelon tai omien kokemusten vuoksi. Koulun taholta tapahtuvaa yhteydenottoa saatetaan joskus myös säikähtää.

Erityisopettajien mielestä vanhempien myönteistä suhtautumista osoittavat oma-aloitteinen yhteydenotto erityisopettajaan, kiinnostus oman lapsen opetusta ja ongelmia kohtaan sekä oppimisen ongelmien hyväksyminen. Vanhempien halu edistää asioita tekemällä töitä myös kotona lapsen koulunkäynnin tukemiseksi ja oma-aloitteinen avun sekä tiedon hakeminen ongelmaan osoittavat positiivista asennoitumista

erityisopetukseen. Osoituksena vanhempien myönteisestä asenteesta on, että erityisopettajalle tullaan puhumaan lapsen erityisopetuksesta jopa kaupassa.

Että ne on tosiaan kauppareissulla, vois sanoa, että melkein aina kun käy kaupassa, ni joku-- vanhempi jos ei nyt nykäse hihasta ni muuten vaan ku vastaan tulee ni kysyy jotain, että mites se meiän tyttö nytte tai mites se meiän poika siellä. Mitä se tekee siellä ja. Onko se edistyny.

Erityisopettajien mielestä vanhemmat ovat parhaimmillaan aktiivisia, heillä on realistinen asenne lapsensa ongelmia kohtaan, he ovat ajan tasalla ja haluavat asioille tehtävän jotakin. He eivät katso asioita liian kireällä ja vakavalla asenteella. Vanhempien asennoitumista kuvaa myös se, että jopa vanhemmat, joiden lapset eivät käy erityisopetuksessa, saattavat tulla keskustelemaan asioista erityisopettajan kanssa. Erityisopettajat eivät mielestään ole millään korokkeella, vaan heitä voi lähestyä avoimesti.

Ja sillonki joskus jotkut vanhemmat soittaa kotii ja kysyy, että mitä tehään. Ja sit tulee semmossiakin soittoja, että vanhemmat soittaa, että me haluttais täällä kotonaki tehdä jotain, että voisit sä antaa jotain materiaalia aina kotiin. Mutta niitä on valitettavasti aika vähän niitä vanhempia.

Yksi vanhemmista on kiinnostunut keskustelemaan opettajien kanssa lapsensa koulunkäynnin sujumisesta ja siitä, miten sitä voitaisiin kehittää. Hän toteaa, että hän on saanut *mielenrauhan*, kun on keskustellut opettajien kanssa asioista, joissa hän on ollut epävarma. Hän kertoo ainoana vanhempana myös sen, että hänen lapsensa käy *erittäin mielellään* erityisopetuksessa.

Erään vanhemman mielestä juuri lapsen ensimmäiset vuodet koulussa ovat kaikista tärkeimmät. Silloin lapsi oppii hänen mukaansa *semmoset perusasiat*. Näihin hän katsoo kuuluvan, että lapsi *oppis lukemaan, oppis laskeen yhteen ja vähentää*. Alasteen ylemmillä luokilla on hänen mukaansa *hirviän mahoton ruveta* näitä asioita

korjaamaan. Hänen mielestään lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa erityisopetusta, sillä lapsen edun pitäisi olla ensisijalla taloudellisiin seikkoihin nähden.

Sillaa, että lapsen etuahan tässä niinku ajetaan että. Sehä-sehän on niinku tärkein, että joo että, siitä ois lapselle hyötyä. (...) Ettei se oo että jos tuola nuo päättäjät värkkää ja touhuua sielä ja supistelee näistä jutuista ja tällaa näin. Joo että kuitenkin pitäs aatella että joo että siitä lapsesta kasvaa aikuinen ja -. Sen pitäis tuota niin-ni-. Sen lapsen etua kuitenkin kahtua. Että jos laps tarvii erityisopetusta ni se pitäis --- olla mahdollista sille lapselle.

Eräs vanhemmista on sitä mieltä, että kaikilla oppilailla ei ole mahdollisuutta saada erityisopetusta, vaikka he sitä tarvitsisivat.

Ja sitte siltä vain-jotenki tuntuu vain ett sieltä sitte raakataan ne kaikista pahimmat ja ne otetaan sitte opetukseen ja. Ett siinä kuitenkin joku sitte kärsii että -. On sillai niinku kiikun kaakun.

Toiset vanhemmista mieltävät erityisopetuksen tärkeäksi lapsen oppimisen ja yksilöllisen huomioimisen kannalta.

Ja sillaa, että kö se ois intensiivistä, että se ois se erityisopettaja sitte että. -- Sitä ois säännöllisesti. (...) Ettei sitä varmaan pitkää aikaa tarvis olla ku se pääsee siitä asiasta kiinni sillaa.

Ja se on, mun mielestä se lapsi kokee sen silläkin lailla tärkeeks, et se saa olla hetken siellä erityisopen kanssa kahdestaan. Saa olla siellä sitten keskipisteenä vähän aikaa [naurahtaa].

Vanhemmat suhtautuvat, erityisopettajien mukaan, yleensä ottaen erityisopetuksen osaluista puheopetukseen myönteisesti eikä kieltäviä vastauksia opetuslupapyyntöihin ole tullut. Puheopetuksessa vanhempien myönteinen asenne näkyy siten, että oppilaat,

joiden vanhemmat ovat asiasta kiinnostuneita ja tukevat lapsensa opetusta, edistyvät parhaiten.

Et se kyllä se - vanhempien tuki ninku tulee just siinä näkyviin, oikeestaan parhaiten puheopetuksen kohalla. Että ne edistyy ja niillä on motivaatiota paljon enemmän mitä ku ne joitten ei pidä yhteyttä.

Osa vanhemmista suhtautuu, erityisopettajien mukaan, erityisopetukseen ja lapsensa ongelmiin torjuvasti ja hyvinkin voimakkaasti ja jopa peittelevästi. Sen sijaan, että ongelmat hyväksyttäisiin, lähdetään hakemaan syytä koulusta ja opettajista ja yhteistyöstä kieltäydytään kokonaan.

Että niin, että ihan niinku on- ollaan istuttu palaverissa, että vanhemmat tuo plankettia sivutolokulla ja kuinka he niinkö tulee antamaa koululle toimintaohjeet, miten työskennellä. (...)Että ei, heiän lapsessa ei ole mitään ja lapsen kanssa ei oo ongelmia, mutta opettajat tekee väärin ja.

Erityisopettajien mukaan silloin, kun vanhemmat pelkäävät lapsensa leimautuvan erityisopetuksen vuoksi, tarttuu tämä asenne usein myös lapseen.

Jos vanhemmat on kauheen ninku arkoja siinä, ni se just tulee äkkiä lapseen, jolloin tää on ninku ottavinaan vastaanki pian semmosta kiusaamista että. (...) Et, et tota pikkusen semmosta yliherkkyyttä tulla äkkiä -- asenteitten vuoks.

Vanhemmat saattavat olla myös välinpitämättömiä eli he tietävät ongelmat, mutta eivät joko ehdi tai jaksa paneutua niihin ja tukea lastaan. Syinä tähän saattavat olla esimerkiksi työ tai perheolot.

Et tota niin, et siitä tietysti ei kodin tukee riittävästi. Et vanhempi kyllä kuuntelee, mut että ei joko ehdi taikka jaksa. Taikka jostain syystä halua siitä puhua kotona. Et usein nää oppilaat tarvii kuitenkin sen, että joku

seuraa niitten kanssa läksyjä taikka auttaa taikka. Et jos siinä klikkaa, ni se on harmillinen, koska se on aika tärkeä se - kodin osuus.

Erityisopettajat uskovat, että usein vanhemmat ovat huomanneet ongelmat myös kotona, mutta eivät ole uskaltaneet ottaa yhteyttä kouluun. Kun yhteydenotto sitten tulee koulun taholta, kokevat vanhemmat sen *helpottavaksi*. Ongelmalle annetaan nimi ja niiden ratkaisemiseksi aletaan tehdä töitä. Kotona saattaa olla eräänlainen voimattomuus lasta ja hänen ongelmiaan kohtaan ja koulun apu otetaan mielellään vastaan. Vanhemmat eivät välttämättä uskalla ottaa yhteyttä kouluun tai erityisopettajaan, jos he epäilevät suurempia ongelmia.

Mutta siis semmonen epämääräisyys ja tämmönen näin, ni mää uskon, että se on niinkö – varmasti semmonen- että ett sillä lailla varmaan monesti saattaa kuitenkin vanhemmat kokee helpotuksena, että ett tulee se yhteydenotto. (...) Ja että- ja sitte var- ja jo just tämmösissä tilanteissa, että jos on kysymys näin niinku suuremmista ongelmista ni-. Se niinkö, siellä kotona tiedostetaan ja sen kans pähkäillään ja-ja ett mi-mikä- mikä tässä on. Ettää—että ehkä pienemmissä ongelmissa sitte vanhemmatki ottaa herkemmin yhteyttä.

Erityisopettajiin saatetaan ottaa vanhempien taholta yhteyttä myös pienissä asioissa, vaikka mieltä askarruttaisivat isommat asiat eli eräällä tavalla tarvitaan veruke yhteydenotolle. Vanhemmat pohtivat usein sellaisia asioita, jotka liittyvät pitkälle heidän lapsensa tulevaisuuteen ja joihin on mahdotonta antaa tuossa vaiheessa vastausta.

Mut kyllä semmonen avuttomuus nousee sit joilleki vanhemmille, että, et tota -- näin pienessä kunnassa, kuitenkin aika kirjo näitä erityisoppilaita - niin, kun on ninku oikeen erityinen, erityinen tilanne, ni vanhempien kysymykset saattaa kattaa jo niin paljon tulevia vuosia, ettei niistä sitte oikee osaa sanoa.

6.4.2 “Mä oon yrittäny koko sen kuus vuotta olla tässä mukana”

Osa vanhemmista kertoo, että töiden, kotitöiden ja perheen toisten lasten vuoksi, ei kotona ole aina aikaa keskittyä koulunkäynnin tukemiseen. Joissakin kodeissa tilanne on muuttunut, kun äiti on saanut töitä. Aikaa läksyissä auttamiseen ei ole enää niin paljon kuin ennen. Osassa kodeista on sovittu ajankohta, jolloin läksyt pitää tehdä, eikä niissä myöhemmin illalla enää neuvota.

Mutta kun ite on täydessä työelämässä, ni ne illat menee siinä - aikoihi sovitellessa [naurahtaa] kaikkien kanssa tasapuolisesti., ni ei sillä lailla jouva ninkö - paneutua, että kuuntele nyt, että osaatko nyt varmasti kaikki.

Melkein kaikki haastatellut vanhemmat kertovat tukevansa lapsensa läksyjen lukemista. Joskus lapsia joutuu *patistamaan* läksyjen tekoon. Jos läksyjä ei tehdä yhdessä, pyrkivät vanhemmat ainakin tarkistamaan, että ne on tehty. Yksi vanhemmista toteaa, että hän olettaa läksyjen olevan tehty kunnolla, mikäli opettajalta ei tule muunlaista palautetta. Vanhemmat kyselevät lapsiltaan englannin sanoja ja auttavat heitä kokeisiin valmistautumisessa. Vanhemmat lukevat joskus yhdessä lapsensa kanssa tai luetuttavat tätä.

Osa vanhemmista tukee merkittävästi lapsensa koulunkäyntiä. He käyttävät paljon aikaa läksyjen luvun seuraamiseen. Eräs heistä toteaaakin, että hän on *yrittäny sen koko kuus vuotta olla tässä mukana*.

Että määhän neljä vuotta Kimmon kans istuin koulupöydän reunalla joka ilta. Ja se oli heti, ett se ei ottanu reppuakaa ollenkaa se huusi äiti tuu auttaa. (...) Se ei ottanu kirjoja esiinkä. Sitte ku määhän, mähän oon nii vähän aikaa ollu töisiä, että kaks vuotta kohta. Että sitte määhän sanoin ko mä töitä sain, että nyt se loppu sitte. Että määhän katon sun läksys ja autan, mutten määhän koko ajan istu siinä vieressä [p]. (...) Mutta nyt määhän oon sitte koko talaven istunu Simon kans (...), että päästähän nyt alakuun sen kans.

Jonnan kans on menny kyllä läksyisä sillaa, että jo, että se on tosiaan semmonen haaveilija, että siinä saattaa kolome tuntia vierähtää että. Sillon ko määki olin töissä ni. Ni kö mää tulin illalla kuuen aikaan kotia ni mä saatoin yheksään asti istua -- (...) -- ja laittaa ruokaa siinä välillä ja syötiin ja -- taas tehtiin läksyjä ja - ett se on ollu kyllä tosi tankkaamista. Ett tuntuu ett joo että enempää ei niinku kotona oo, ois voinu kyllä enää tehä että.

Läksyjen yhdessä tekemisestä huolimatta, vanhemmat eivät välttämättä tiedä mihin asioihin lapsensa kanssa paneutua. Eräs vanhempi on ollut tyytyväinen esimerkiksi lapsensa lukutaidon kehittymiseen ensimmäisellä luokalla, koska lapsi ei osannut lukea yhtään kouluun mennessään. Lasta ei lukeminen kiinnostanut, eikä äiti halunnut pakolla opettaa, koska hänen omat kokemuksensa eivät olleet positiivisia. Hän itse osasi lukea kouluun mennessään eikä koulunkäyminen *ollu ni jännää, ku kaikki osas valmiiks*. Hän kokee, että koulunkäynti oli yhtä *oottamista, että pääsis seuraavaan asiaan*. Tästä syystä hän ajattelee, että etenemällä järjestyksessä, hänen lapsensa oppii paremmin huolehtimaan ja tekemään läksynsä.

Yhdellä vanhemmalla on omakohtaisia kokemuksia oppimisvaikeuksista. Hän kertoo, ettei *itekkää ollu mikään välkky koulussa*, mutta on *vain yrittäny ite selevitä*. Hän ei itse saanut koulussa erityisopetusta. Äiti, jonka lapsella on ongelmia lukemaan oppimisessa, on ottanut tiukan lähestymistavan lapsensa oppimisvaikeuden voittamiseen.

Ja mehän otettiin Simo jouluun asti, me ei annettu sille pyhän eikä arjen rauhaa. Joka päivä luettiin. (...) Ei yhtään vapaapäivää. Mää sanoin, että niin kauan luetaan että opitaan lukemaan. Vähä ennen joulua se oppi lukemaan.

Erityisopettajien mukaan vanhemmat saattavat ajatella, että ongelmista selvitään kovalla työllä ja opiskelulla. Vanhemmat voivat myös ajatella, että lapsen on selvitettävä ongelmansa itse. Jotkut vanhemmat eivät ehkä arvosta koulua ja asioiden oppimista.

Tota joillakin vanhemmilla saattaa olla myös vähän semmonen karu asenne myös siihen, että -- että jos on joku - vaikeus ja jos sillei itellä oo ollu taikka vaikka ois ollukki, ni saattaa olla vähän nii, että härkää sarvista ja hirveesti vaan töitä että. (...) Taikka sitte, että jätetään siinä asiassa ninku yksin, et kyl sun pitää nyt vaan ymmärtää tää yksin. -- Että tämmöstä, et ei se sinänsä sitä yhteistyötä vaikeuta, mutta että se lapsi siinä kyllä jää ilman tukee.

6.4.3 “Erityisopettaja on semmonen tapaus, että paikasta toiseen”

Osa vanhemmista on tiedostanut erityisopettajan työnkuvan kiertävänä työntekijänä, joka on tavattavissa koululla vain satunnaisesti.

Must tuntuu ett se on semmonen heittopussi niinkö englanninopettaja. Ett se käy muutaman kerran tuossa, pyörähtää ja lähtee autolla, porhaltaa jo toiselle koululle ja -. (...)Ett semmonen -- tapaus, että paikasta toiseen. (...) Eikä varmaan, jotenki tuntuu ettei kerkiä keskittyä -- ko taas ollaan --(...) Se on heti niinkö terveydenhoitaja, että se käy aina joskus.

Mutta just erityisopettaja on ollu semmonen, et onko hän ollu kertaakaan koululla. (...) Kun hän on liikkuva, kulkee koululta toiselle.

Yhdellä vanhemmalla ei ole käsitystä lapsensa erityisopetuksen ja toimintaterapian sisällöistä ja tavoitteista. Hän epäröi lapsensa suhtautumista siihen, kun tämä joutuu poistumaan välillä luokasta.

Että hän joutuu luokasta lähtee joka välissä vähän joho-jonku kans. No, mites sitte tuota niinku on toimintaterapeuttia ja on erityisopettajaa ja - tuota ni nehän tekköö kumminki monesti eri asioita?

Haastattelija: Tekeehän ne eri, joo.

Haastateltava: Jääkö se sitte se toinen asia jälkehen?

Yksi vanhemmista puhuu haastattelun ajan sekaisin erityisopetuksesta ja tukiopetuksesta. Näin hän pyydettyäessä määrittelee tukiopetuksen ja erityisopetuksen erot.

Tukiopetuksen varmaan pitää oma opettaja. (...) Eli t-tai tuntus ainaki. Ja erityisopettaja on sitte semmonen opettaja joka on saanu koulutuksen nimenomaan siihen - että hän pystyy opettaan eri luokkien lapsia. (...)Vanhempia ja nuorempia.

7 LÖYTÖJEN TARKASTELU

Tässä luvussa tarkastelemme tutkimuksemme löytöjä aikaisempien kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvien tutkimusten perusteella. Löytöjen muokkaamat tutkimustehtävät ohjasivat meitä hakemaan yksityiskohtaisempaa teoriatietoa koulun ja kodin yhteistyöstä. Tarkastelemme aluksi erityisopetusta yleensä ja siirrymme yhteistyön yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Lopuksi käsittelemme rooleja yhteistyössä ja vanhempien suhtautumista lapsensa koulunkäyntiin ja erityisopetukseen.

7.1 Erityisopetuksen tehtävät ja merkitys

Haastateltavat kokevat erityisopetuksen tehtäväksi korjata lapsen oppimisen ja kasvamisen häiriöitä sekä tukea normaaliopetusta. Nykyään erityisopetuksen tehtävän katsotaan olevan enemmänkin ongelmien ennaltaehkäiseminen. Tällöin laaja-alainen erityisopettaja toimii erilaisissa rooleissa ja opetustehtävissä normaalia koulunkäyntiä tukien tai sitä täydentäen esimerkiksi samanaikaisopetuksessa (Kuusela, Hautamäki & Jahnukainen 1996, 144). Haastateltavamme näkivät, että erityisopetuksella on suuri merkitys oppilaan itsetunnon kehittymiselle. Erityisopetuksessa oppilas saa onnistumisen kokemuksia ja hänen yksilölliset tarpeensa huomioivaa opetusta. Lapselle tärkeiden aikuisten hyväksyntä ja tuki edistävät myönteisen itsetunnon kehittymistä (Ojala & Uutela 1993, 28).

Erityisopetuksen syyt. Sekä haastattelemamme vanhemmat että erityisopettajat nimeävät

erityisopetuksen syiksi lukemisen ja kirjoittamisen ongelmat, puhehäiriöt, matemaattiset vaikeudet, käyttäytymisen ongelmat ja *vammaset*. Puhe- ja lukioetuksen osuus koko laaja-alaisesta erityisopetuksesta on noin kolme neljäsosaa. (Kuusela ym. 1996, 145). Matematiikan oppimisvaikeudet ovat lisääntyneet viime vuosina ja nykyisin noin kymmenen prosenttia erityisopetuksessa käyvistä oppilaista saa erityisopetusta matematiikassa. Käytösongelmaisten kohdalla vastaava luku on noin viisi prosenttia. Heidän osuutensa erityisopetuksessa käyvistä oppilaista on viime vuosina vähentynyt. Kuusela ym. esittävät vähenemisen mahdolliseksi syiksi ongelmien paremman käsittelemisen ja erityisluokkasiirtojen lisääntymisen. (Kuusela ym. 1996, 221 - 222.) Tutkimuksessamme tulee Kuuselan ym. ajatuksista poiketen esille, että erityisopettajien mielestä luokanopettajat eivät ehkä halua käyttää erityisopetuksen vähäisiä tuntimääriä luokkatyöskentelyn rauhoittamiseen. He haluavat erityisopettajan keskittyvän mieluummin oppimisongelmiin kuin käytöshäiriöihin.

Haastateltavamme eivät mieltäneet lahjakkuutta erityisopetuksen syyksi. Ihatsu, Ruoho ja Happonen (1997a, 20) tuovat tutkimuksessaan esille, että erityisopetuksen tehtäviin ei perinteisesti ole kuulunut lahjakkaiden opetus. Eriyttäminen ja opetuksen yksilöllistämisen vaatimusten mukaan tämänkin osa-alueen tulisi kuulua erityisopetukseen.

7.2 Yhteistyön muodot ja tilanteet

Tutkimuksemme mukaan kodin ja erityisopetuksen välinen tiedonkulku tapahtuu enimmäkseen luokanopettajan välityksellä. Vaikka tiedon kulkua luokanopettajan kautta pidetään hyvänä, ilmenee mielipiteissä myös ristiriitaisuutta. Eräs erityisopettajista pitää *luokanopettajakanavaa* parhaana tapana tehdä yhteistyötä, mutta joutuessaan ottamaan itse kotiin yhteyttä, hän kokee sen suuremmaksi tavaksi välittää tietoa. Hän pitää hyvänä, että sai itse kertoa omista havainnoistaan henkilökohtaisesti vanhemmille. Jos yhteistyö tapahtuu luokanopettajan kautta, jää erityisopettajalta puuttumaan suora kontakti vanhempiin.

Tutkimuksessamme erityisopettajat kertovat luokanopettajan välittävän koteihin tiedon lapsen erityisopetuksesta ja sen syystä. Kaikki haastattelemamme vanhemmat eivät

kuitenkaan tiedä lapsensa erityisopetuksen syytä tai sitä, että lapsi saa erityisopetusta. Yhteistyötä kodin kanssa tulee tehdä lapsen opetusta koskevista asioista kuten erityisopetukseen siirtämisessä, tukiovetuksen antamisessa ja luokalle jättämisessä (Perusopetuslaki 1998). Lapsen tullessa uuteen kasvatusympäristöön, on tärkeää luoda perusta hyvälle yhteistyölle. Alusta lähtien yhteistyön osapuolten on tärkeä tiedottaa toisilleen lapsen olosuhteista tapahtuneista muutoksista, mahdollisesti ilmenevistä erityisongelmista tai väärinkäsityksistä. (Yhteistyöllä lapsen parhaaksi 1980, 15-23.)

Haastattelemamme erityisopettajat kertovat pyytävänsä kirjallisen luvan puheopetukseen vanhemmilta, soittavansa joskus kotiin ja tapaavansa heitä vanhempainilloissa, erilaisissa palavereissa tai sattumalta vapaa-ajallaan. Vanhemmat puolestaan kertovat ottavansa ensin yhteyttä luokanopettajaan, jos heillä on kysymistä lapsensa oppimisesta. Soinisen (1996, 48) mukaan yleisin kodin ja koulun yhteistyömuoto on puhelinkeskustelu. Soittaja on useimmiten opettaja. Henkilökohtaista yhteydenpitoa kodin ja koulun välillä voivat olla päivittäiset kohtaamiset joko koululla tai vapaa-aikana. Tutkimuksessamme epävirallisen yhteistyön osuus erityisopettajan ja vanhempien välisestä yhteydenpidosta on melko suuri. Husso ym. (1980b, 12) ovat tutkimuksessaan todenneet, että maaseudulla informaalisen yhteistyön osuus on suurempi kuin kaupungeissa, koska pienten paikkakuntien opettajat ovat usein vanhemmille tuttuja. Tutkimuksessamme tulee kuitenkin ilmi, että *kaupan hyllyjen välissä* vanhemmat ja opettaja keskustelevat erilaisista asioista kuin ennalta sovitussa tapaamisissa. Informaaleissa tilanteissa keskusteluaiheet ovat yleisluontoisempia, kun taas suunnitelluissa tapaamisissa on yleensä selvä aihe, josta keskustellaan. Haastattelemamme erityisopettajat kertovat, että vanhemmat eivät puhu vaikeista asioistaan epävirallisissa tilanteissa.

Haastattelemamme vanhemmat eivät ole osallistuneet palavereihin, joissa erityisopettaja olisi ollut mukana. He ovat keskustelleet lapsensa oppimisesta luokanopettajan kanssa. Henkilökohtainen keskustelu on tietojen vaihtoa, jota määrittää osapuolten yhteinen mielenkiinnon kohde eli oppilas. Koivumäki, Korpinen ja Pekkala (1980) määrittävät tutkimuksessaan hyvän keskustelun ominaisuuksiksi selvän tarkoituksen, rajatun päämäärän ja täsmälliset menetelmät. Opettaja voi antaa vanhemmille heidän kaipaamiaan ohjeita ja neuvoja lapsen oppimista koskevista asioista. Henkilökohtainen keskustelu sopii

myös väärinkäsitysten ja erityisongelmien käsittelemiseen. (Koivumäki ym. 1980, 17.) Keskustelujen tulisi antaa vanhemmille tunne itsestään ajattelevana, asioita toteuttavana ja kasvattajan kykyihinsä luottavana ihmisenä. Keskustelujen tarkoituksena ei ole syyllistää ketään osapuolista tai etsiä tehtyjä virheitä. (Tapaamme koululla 1990, 6).

Keskustelun lisäksi tärkeä yhteistyön muoto on kirjallinen viesti. Reissuvihko on yksi vanhempien ja luokanopettajan tavoista pitää kirjallisesti yhteyttä. Parhaimmillaan kaikkeen tiedottamiseen käytettävä reissuvihko toimii joissakin kouluissa yhteistyön päiväkirjana, johon sekä opettaja että vanhemmat voivat kirjoittaa päivittäisiä kuulumisia. (Yhteistyöllä lapsen parhaaksi 1980, 28; Soininen 1986, 49-50.) Puheopetusvihko voidaan joskus rinnastaa reissuvihkoon, johon vanhemmatkin voivat kirjoittaa kommentteja lapsen opetuksesta ja sen etenemisestä. Haastattelemamme vanhemmat ovat saaneet erityisopettajilta viestejä puheopetusvihkon välityksellä. Myös erityisopettajat kertovat lähettävänsä eniten kirjallisia viestejä kotiin puheopetuksen osa-alueella. Yleensä viestit ovat tiedottavia ja käsittelevät erilaisia koulun tapahtumia tai päivittäisestä toiminnasta poikkeavia asioita. Kirjalliset tiedotteet voivat olla luokkakohtaisia tai koko koulua koskevia. Myös todistukset ja oppilaskohtaiset tiedotteet, kuten puheopetuslupa, luetaan kirjallisiksi tiedotteiksi. (Soininen 1986, 49-50.) Haastattelemamme vanhemmat arvostelivat sanallisia todistuksia, koska ne eivät heidän mielestään anna riittävästi tietoa lapsen osaamisesta ja taidoista.

Osa tutkimukseemme osallistuneista vanhemmista ei ole tavannut erityisopettajaa vanhempainilloissa. Vanhempainiltoja luonnehditaan yleisesti massatilaisuuksiksi, jossa käsitellään koulun yleisiä asioita. Vanhempien rooli on olla passiivinen tiedon vastaanottaja, kun rehtori ja opettajat jakavat asiantuntijuuttaan. Vanhempainilloissa käsiteltyjä asioita ovat esimerkiksi oppilaiden koulunkäynti, oppilasarvostelu, poissaolot, koulun tilat ja vanhempien yhteistoiminta. (Tapaamme koululla 1990, 3; Nikunen 1988, 40.) Haastattelemamme erityisopettajat kertovat osallistuvansa joihinkin vanhempainiltoihin, joissa vanhemmilla on tilaisuus keskustella heidän kanssaan. Mielestämme erityisopettajien tulisi osallistua ainakin ensimmäisten luokkien vanhempainiltoihin, koska vanhemmat kokevat sen lapsensa koulunkäynnin tärkeimmäksi vaiheeksi. Ehkä tässä vaiheessa vanhemmat ovat eniten kiinnostuneita koulusta.

Haastatteltavamme eivät pitäneet yhteistyömuotoina koulun johtokunnassa tai vapaaehtoisessa vanhempainyhdistystoiminnassa toimimista. Johtokunnat ja vanhempainyhdistykset pyrkivät kehittämään koulun ja kodin välisen yhteistyön toimivuutta luomalla kouluun myönteisen ja avoimen ilmapiirin. (Sahlman 1989, 24-25; Vainikainen 1992, 12-13.) Näissä vaikuttavat aktiiviset vanhemmat, mutta miten passiivisesti tai yhteistyöhaluttomasti suhtautuvat vanhemmat saadaan vaikuttamaan ja osallistumaan? Tähän kysymykseen tuskin löytyy yksiselitteistä vastausta.

Muita kodin ja koulun yhteistyömuotoja ovat muun muassa koulun juhlat, opettajien kotikäynnit, "avoimien ovien päivät" ja vanhempien osallistuminen oppitunneille opettajana tai kuuntelijana. (Husso ym. 1980c, 27-28; Montonen 1991, 25; Seppälä 1999, 23.) Haastatteluissamme tulee näistä esille ainoastaan opettajan kotikäynnit. Vanhempien oppituntien seuraamisen erityisopettajat mainitsevat yhteistyömuotona, mutta toistaiseksi vanhemmat eivät ole käyneet seuraamassa erityisopetusta. Syynä tähän on varmasti vanhempien ajan puute ja aikataulujen yhteensopimattomuus. Vanhemmat saattavat myös vieroksua ajatusta osallistumisesta koulun arkeen.

Erityisopetuksen jatkuessa yhteistyö, haastateltaviemme mielestä, muuttuu *tilanteen mukaan*. Oppilaan oppiminen ja edistyminen sekä ilmenevät ongelmat ovat syitä yhteydenpidolle kodin ja koulun välillä. Yhteistyötä tehdään eniten erityisopetuksen alkuvaiheessa, tiedotettaessa vanhemmille lapsen oppimisvaikeudesta ja erityisopetuksen alkamisesta. Tarkoituksena on auttaa vanhempia ymmärtämään lastaan ja vähentää ennakkoluuloja.

Yhteistyöllä lapsen parhaaksi (1980, 24) korostaa suunnitelmallisen yhteistyön merkitystä. Suunnitelmallisuus antaa pohjan yhteistyölle ja helpottaa sen toimivuutta, koska siten löydetään kaikille sopivat yhteistyömuodot ja -ajat. Tutkimuksemme mukaan erityisopettajien tekemä yhteistyö vanhempien kanssa ei ollut järjestelmällistä ja ennalta suunniteltua. He eivät olleet juurikaan muodostaneet yhteydenpidosta rutiininomaista. Rich (1998, 38) suosittelee, että saadakseen asiansa perille, opettajien tulisi käyttää useita erilaisia tapoja tehdä yhteistyötä kotien kanssa.

7.3 Yhteistyön kehittäminen

Tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat ja erityisopettajat kertovat yhteistyössä olevan kehittämistä. Myös Kangasojan (1997) mukaan kouluilla on useimmiten kehitettävää yhteistyössä. Yhteistyön kehittäminen vaatii esimerkiksi koulutusta, konsultointia ja tiedon välitystä. (Kangasoja 1997, 145.) Yhteistyötä on muutettava ongelmakeskeisestä yhteistyöstä suunnitelmalliseen ja ennaltaehkäisevään yhteistyöhön. Yhteistyössä laatu on tärkeämpää kuin määrä. (Koulu on yhteistyötä 1984, 39.)

Haastattelemamme vanhemmat haluavat saada enemmän tietoa lapsensa koulunkäynnistä ja erityisopetuksesta. He toivovat tiedonvälityksen olevan säännöllistä. Tutkimukseemme osallistuneet erityisopettajat kokevat, että erityisopetus kaipaa lisää julkisuutta. He haluavat kehittää paitsi vanhempien myös muiden kasvatuksen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä. Koulutoimen johdon ja virkamiesten yhteistyötä arvostava suhtautuminen saa myös kentän työntekijät arvostamaan ja käyttämään voimavaroja yhteistyön kehittämiseen (Koulu on yhteistyötä 1984, 68).

Yhteistyön onnistuminen edellyttää Laineen (1998, 118) mukaan erilaisten ihmisten ja ajatustapojen ymmärtämistä. Lasten kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi opettajille tulisi antaa valmiuksia toimia myös aikuisten kanssa. Tutkimukseemme osallistuneet erityisopettajat kokevat, etteivät he ole saaneet edellytyksiä yhteistyöhön koulutuksesta, vaan ovat oppineet yhteistyötaitonsa käytännön kokemuksen kautta. Opettajien koulutuksessa tulisi kehittää näitä valmiuksia tiedollisia ja taidollisella tasolla (Laine 1998, 118). Opiskelijan olisi saatava tehdä yhteistyötä ja saada omia kokemuksia työskentelystä vanhempien kanssa. Näitä asioita tulee sisällyttää teoriaopintojen ohella myös harjoitteluihin, esimerkiksi opiskelija voisi ottaa henkilökohtaisesti yhteyttä vanhempiin. (Korpinen 1989, 184-186.)

7.4 Yhteistyöstä on hyötyä kaikille

Haastattelemamme erityisopettajat kokevat yhteistyön tukevan omaa työtään. Vanhemmilta erityisopettajat saavat lapsen liittyvää tietoa, jota he eivät muualta saa.

Husso ym. (1980b) ovat selvittäneet tutkimuksessaan minkälaisia kokemuksia opettajilla ja vanhemmilla on yhteistyöstä. Neljä viidestä heidän tutkimukseensa osallistuneista opettajista kokee yhteistyöllä olevan suurta merkitystä työlleen. Vanhemmista 90 % pitää yhteistyötä opettajan kanssa melko tai erittäin hyödyllisenä. Husson ym. tutkimuksessa mukana olleet vanhemmat pitävät kuitenkin juhlia, keskustelutilaisuuksia tai kotikäyntejä hyödyllisempänä kuin oppimisvaikeuksien vuoksi pidettyä yhteyttä. (Husso ym. 1980b, 75-76.) Haastattelemamme vanhemmat eivät tuo esille koulun juhlia yhteistyömuotona. He korostavatkin tiedon välittämistä erityisesti lapsensa oppimista ja erityisopetusta koskevissa asioissa.

Tutkimuksemme tulosten mukaan vanhemmat haluavat tukea lapsensa oppimista parhaalla mahdollisella tavalla ja he näkevät yhteistyön olevan ratkaisevassa asemassa juuri tässä asiassa. Erityisopettajien mukaan ilman kodin kanssa tehtävää yhteistyötä on mahdotonta *tehdä tätä meidän työtä*. Yhteistyöstä onkin todettu olevan hyötyä kaikille sen osapuolille. Myös tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat ovat tiedostaneet yhteistyön tärkeyden kaikille lapsen kanssa työskenteleville ihmisille. Opettaja kokee työnsä mielekkääksi, kun hänen oppilaan tuntemuksensa lisääntyy ja hän saa tukea vanhemmilta. Vanhemman aktiivisuuden taustalla vaikuttavat halu saada tietoa, tukea ja varmistusta omaan kasvatuskäsitykseen (Kysymyksiä ja kynnyksiä 1987, 71). Vanhemmalle yhteistyö voi lisätä omaan kasvatustaitoonsa luottamista. Hänen positiivinen asenteensa koulunkäyntiä kohtaan lisää oppilaan motivaatiota ja parantaa koulumenestystä. (Soininen 1986, 96; Koivumäki ym. 1980, 3-4.)

Kun opettaja tekee vanhemman kanssa yhteistyötä oppilaan koulunkäynnin aloittamisesta lähtien, on kummankin osapuolen helpompi lähestyä toisiaan ongelmatilanteissa. Myös tiedon ja kokemusten vaihtaminen toisten oppimisvaikeuksisten oppilaiden vanhempien kanssa voisi saada vanhemmat huomaamaan, etteivät he oli yksin ongelman kanssa. (Seppälä 1999, 22-23.)

7.5 Hyvä yhteistyö on myönteistä suhtautumista

Säännöllisyys, tasa-arvoisuus sekä molemminpuolisuus ovat tutkimukseemme osallistuneiden mukaan hyvän yhteistyön ominaisuuksia. Erityisopettajat tuovat esille lisäksi rehellisyyden ja avoimuuden yhteistyössä. Stone (1997, 394) on myös todennut, että sekä kasvatusalan ammattilaisten että vanhempien tulee suhtautua avoimesti toistensa tarjoamaan tietoon, neuvoihin ja kritiikkiin.

Weaverin (1995) mukaan hyvä yhteistyö koostuu myönteisestä asennoitumisesta yhteistyön tekemiseen, yhteistyö- ja kommunikointitaitojen hallinnasta ja kuuntelemisen taidosta. Joustavuus ja lapsen edun vaatimien kompromissien teko kuuluvat hyvään yhteistyöhön. (Weaver 1995, 2.) Haastateltavamme korostivat, että yhteistyötä tehdään lapsen parhaaksi.

Tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat katsoivat hyvään yhteistyöhön kuuluvan tiedon välittämisen. Vanhempien kannalta hyvä yhteistyö informoi koulun asioista ja tukee heitä lapsensa kouluntyön auttamisessa, antaa vanhemmille mahdollisuuden vaikuttaa koulun toimintaan sekä lisää vanhempien varmuutta kasvattajana. Opettajia hyvä yhteistyö auttaa kasvatustavoitteiden ja -keinojen selkeyttämisessä ja tukee kasvatusalan ammattilaisten työtä. (Soininen 1986, 16.)

7.6 Yhteistyön esteet

Yhteistyön esteenä voivat olla ulkoiset tai sisäiset tekijät. Ulkoisiin tekijöihin kuuluvat aika, työ ja pitkät välimatkat. Sisäisiä tekijöitä ovat luonteenpiirteet ja elämäntilanne. (Soininen 1986, 53.) Tutkimuksessamme työ, ajanpuute ja elämäntilanne olivat suurimmat esteet yhteistyön toteutumiselle. Koska äidit joutuvat usein olemaan poissa töistä lastensa sairauksien vuoksi, heillä ei mielestään ole mahdollisuutta tehdä yhteistyötä päivisin. Iltaisin puolestaan perheen asiat vievät ajan. Erityisopettajat halusivat, että vanhemmilla olisi mahdollisuus tehdä yhteistyötä koulun työaikana. Ruotsissa onkin huomioitu vanhempien työssäkäynnin vaikuttavan yhteistyön tekemiseen ja siellä on jopa ehdotettu lakisääteistä vapaapäivää koulu yhteistyön tekemistä varten (Soininen 1986, 93).

Yhteistyön osapuolten suhtautuminen yhteistyöhön vaikuttaa suuresti sen onnistumiseen. Osapuolten aikaisemmat kokemukset sekä ennakkoluuloiset käsitykset voivat vaikeuttaa yhteistyön tekemistä. Omien koulumuistojen kautta vanhemmat rakentavat kuvaa myös tämän päivän koulusta (Metso 1999, 267). Yhtenä yhteistyön esteenä tulee tutkimuksessamme esille vanhempien käsitys opettajasta auktoriteettina. Opettajaa voidaan pitää kasvatuksen ammattilaisena, joka on tiedollisesti vanhempien yläpuolella. Jaatisen (1999) mukaan vanhempien oman koulunkäynnin aikaisia kokemuksia kodin ja koulun yhteistyöstä kuvaa sanonta “mitä vähemmän, sen parempi”. Hänen mielestään opettajan yhteydenotto koski aina jotain negatiivista. Jaatinen korostaakin, ettei vanhempien tule antaa omien kokemusten vaikeuttaa lastensa kohdalla tehtävää yhteistyötä. (Jaatinen 1999, 23.) Kielteinen asennoituminen lapsen ongelmaan ja edelleen erityisopetukseen vaikeuttavat lapsen hyväksi tehtävää työtä.

Yhteistyön onnistuminen edellyttää kaikkien osapuolten motivaatiota. Tutkimuksemme mukaan erityisopettajat kokevat vaikeaksi motivoida vanhempia tekemään yhteistyötä. Millerin (1971) tekemän yhteistyötutkimuksen mukaan opettajan on vaikeaa saada vanhemmat ymmärtämään oma merkityksensä lapsen koulunkäynnin onnistumiselle ja sitoutumaan kouluyhteistyöhön. (Miller 1971, Johansson & Wahlberg Orving 1993, 45 mukaan.) Motivoiminen vaatii opettajilta voimavaroja ja ammattitaitoa (Koulu on yhteistyötä 1984, 37). Opettajat arvostavat usein enemmän vanhempia, jotka toimivat oma-aloitteisesti aktiivisina yhteistyön tekijöinä ja tukijoina (Vincent & Tomlinson 1997, 6). Myös tutkimukseemme osallistuneet erityisopettajat arvostavat vanhempien aktiivisuutta.

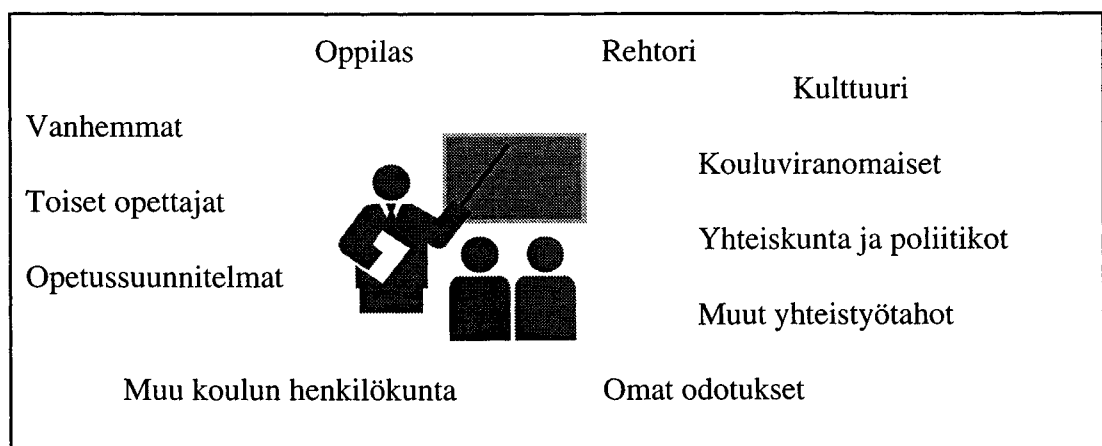
Vanhemmat nimesivät tutkimuksessamme tiedon puutteen suurimmaksi esteeksi yhteistyölle. Vanhemmat haluavat tietää erityisopetuksen syistä ja sisällöistä sekä lapsensa kohdalta että yleensä. Lisäksi erityisopettajan puuttuneet yhteystiedot ovat este yhteistyön tekemiselle. Tieto koulun ja kodin välillä ei kulje riittävän hyvin. Tiedon puutteesta johtuvat usein myös väärinkäsitykset. Oppilaan kautta välitetty tieto voi usein muuttua lapsen oman tulkinnan vuoksi. Hänen välitettäväkseen annetut tiedotteet saattavat unohtua reppuun, jolloin tieto ei tavoita vastaanottajaa. (Soininen 1986, 54; Yhteistyöllä lapsen parhaaksi 1984, 23.)

7.7 Roolit yhteistyössä

“Rooli tarkoittaa sosiaalipsykologiassa tiettyyn asemaan ja tehtävään liittyvää opittua, vakiintunutta tapaa käyttäytyä tietyissä tilanteissa. (...) Samalla henkilöllä on monia erilaisia rooleja arkielämän eri tilanteissa. (...) Sosiaaliset normit, sekä viralliset että arkielämän normit, luovat puitteet rooleille.” (Ojala & Uutela 1993, 39.)

Erityisopettajan rooli yhteistyössä ja kouluyhteisössä. Haastateltaviemme mukaan erityisopettajan rooli ja hänen ammattitaitonsa eivät ole toisistaan eroteltavia asioita. Heikkisen (1998) mukaan roolin omaksuminen edellyttää omaan ammattiin kuuluvien tehtävien tiedostamista. Ammattitaitoa on, kun opettaja ymmärtää ammattiinsa kuuluvissa rooleissa toimimisen merkityksen. Opettaja tekee työtään paitsi ammattiroolissaan myös omana persoonanaan. Kohdatessaan työssään ihmisiä opettaja itsekin on ihminen, persoona eikä pelkkä “ammatti”. Opettajan ammatti on nykyaikainen professio, jonka saavuttamiseen edellytetään tiettyjen koulutusvaiheiden läpikäymistä sekä laajaa tiedollista ja taidollista asiantuntijuutta. Persoonan ja profession voi olla vaikeaa löytää keskinäistä tasapainoa. (Heikkinen 1998, 96.)

Koulussa opettajaan kohdistuu erilaisia odotuksia eri tahoilta. Tutkimuksessamme erityisopettajat ovat tiedostaneet muiden opettajien, koulutoimen ja oppilaiden vanhempien heihin asettamat odotukset. Odotukset voivat sisältää myös ennakkoluuloja ja pelkoja (Tapaamme koululla 1990, 5). Kuvioon kolme on koottu Ojalan ja Uutelan (1993) esittämät tahot, joilla on opettajaa kohtaan erilaisia rooliodotuksia.

KUVIO 3. Opettajaan kohdistuvia rooliodotuksia (Ojala & Uutela 1993, 42).

Erään erityisopettajan haastattelussa tuli esille joidenkin luokanopettajien suhtautuminen erityisopettajaan alaisena. Tällainen suhtautuminen vaikuttaa opettajan mielikuvaan omasta ammattiroolistaan sekä luokanopettajan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja työyhteisön ilmapiiriin. Yhteiskunnan jatkuva muutosprosessi ja perheiden sisäisten ongelmien lisääntyminen asettavat vaatimuksia myös opettajan työlle, joka muuttuu luonteeltaan koko ajan enemmän sosiaalityön suuntaan (Kohonen & Kaikkonen 1998, 130).

Erityisopetuksen tehtäviin kuuluu myös vastata yhteiskunnan muutoksen mukanaan tuomiin vaatimuksiin. Erityisopettajien mukaan he toimivat jatkuvasti yhä enemmän konsulttoijina ja oman työnsä markkinoijina. Erityisopettajilla on neljä työn toteuttamisessa painotettavaa osa-aluetta: perustehtävien eli opetuksen toteuttaminen, konsultointi, yhteistyöverkoston kehittäminen ja erityisopetuksesta tiedottaminen. (Ihatsu ym. 1997b, 10.)

Haastattelemamme erityisopettajat kokivat ammattitaitoon olennaisesti kuuluvana sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja ihmissuhteet. Haposen, Ihatsun, Kärnän, Perätalon ja Tuunaisen (1986, 185 - 186) mukaan erityisopettajan ammattitaidon kriteeri on yhteistyö. Erityisopettajalla on oltava valmiuksia käyttää työnsä tukena myös koulun ulkopuolisia asiantuntijoita. Yhteistyö- ja ihmissuhdetaitojen kehittämiseksi tulee opettajille tarjota mahdollisuus täydennyskoulutukseen.

Kasvatustyössään opettaja on omalla käytöksellään ja toiminnallaan roolimalli paitsi oppilaille myös työtovereilleen ja ympäröivälle yhteisölle (Laine 1998, 112). Jotta opettaja voi toimia roolimallina, tulee hänellä olla elämäkokemusta. Myös haastattelemamme erityisopettaja tuo esille näkemyksen siitä, kuinka tärkeää elämäkokemus on erilaisuuden ymmärtämiselle ja hyväksymiselle. Siksi työskentely eri aloilla, vaikka nakkikioskillä, on arvokasta.

Vanhemman rooli yhteistyössä. Tutkimuksemme vanhemmat ovat kouluyhteistyössä passiivisten vastaanottajien roolissa. He haluavat tietää lapsensa koulunkäynnistä, mutta kokevat, että heitä ei ole otettu mukaan yhteistyöhön. Vanhemmat eivät ole ilmaisseet

haluansa tehdä enemmän yhteistyötä opettajien kanssa, vaan ovat tyytyneet tilanteeseen. Nykyään vanhemman katsotaan olevan yhtä lailla asiantuntija kuin opettajakin. Passiivisista vanhemmista, jotka vastaanottavat opettajien jakamaa tietoa, pitäisi tulla opettajien yhteistyökumppaneita päätöksenteossa. (Mundschenk & Foley 1994, 5; Määttä 1999, 94.) Vainikaisen (1995) mukaan vanhempien on oltava kriittisiä koulun käytäntöjä kohtaan. Kyseenalaistamalla koulun tavoitteita ja käytäntöjä vanhemmat pystyvät vaikuttamaan koulun kehitykseen. Vanhempien taholta koulun on otettava kritiikkiä vastaan. Opettajien antama kritiikki voidaan työyhteisössä tulkita ”niskuroinniksi” ja se on helpompi vaientaa vetoamalla enemmistön mielipiteeseen. (Vainikainen 1995, 7.)

7.8 Vanhempien myönteinen suhtautuminen koulunkäyntiin on tärkeää

Tutkimuksessamme vanhemmat tuovat selvästi esille arvostuksensa koulua ja sen tehtäviä kohtaan. He käyttävät aikaa lastensa läksyjen luvun tukemiseen, haluavat tietoa lapsensa oppimista ja osaamista koskevista asioista. Vanhemmat korostavat, että kaikkien erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden olisi sitä myös saatava. Erityisopettajien työn kannalta vanhempien myönteinen suhtautuminen on ensisijaisen tärkeää. Erityisopettajat arvostavat vanhempien aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta.

Eräs haastattelemistamme vanhemmista kertoo suhtautuneensa aluksi lapsensa erityisopetukseen asenteella ”miks just minä”. Ehkä hän koki, että lapsen erityisopetukseen joutuminen johtuu hänestä. Tunsiko hän tästä syystä epäonnistuneensa kasvattajana? Vanhempi varmasti haluaa lastensa menestyvän koulussa. Näin ollen hänen lastensa joutuminen erityisopetukseen tuntuu pettymykseltä. Berger (1981) esittää suremisen (mourning) yhtenä vanhemman tapana suhtautua lapsensa poikkeavuuteen. Sureminen on hänen mukaansa luonnollinen tapa ilmaista pettymystä. Sureminen johtuu osaksi siitä, että vanhempi ei ole hyväksynyt lapsensa erilaisuutta. (Berger 1981, 293.)

Tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat osallistuvat lastensa kotitehtävien tekemiseen, mutta he ovat jossain määrin epävarmoja siitä, miten ja missä asioissa heidän tulisi antaa lapsilleen tukea. Swapin (1993) mukaan vanhempien epätietoisuus siitä, miten voivat oikealla tavalla tukea lapsiansa koulutehtävissä, on yleistä (Swap 1993, Kay, Fitzgerald,

Paradee & Mellencamp 1994, 551 mukaan). Lukuisten tutkimusten mukaan vanhempien tuen määrä lastensa läksyjen lukemiseen on suoraan verrannollinen lasten koulumenestykseen (ks. Callahan, Rademacher & Hildreth 1998; Jenson, Sheridan, Olympia & Andrews 1994). Kun vanhemmat arvostavat kotitehtävien tekemistä ja auttavat lapsiaan niissä, myös lapset näkevät kotitehtävät merkityksellisinä (Wahlberg 1984, Kay ym. 1994, 551 mukaan). Kun lapsi kokee, että vanhemmat arvostavat koulua ja oppimista, hänen motivaationsa käydä koulua kasvaa (Ojala & Uutela 1993, 48).

Kayn ym. (1994) mukaan vanhemmat tarvitsevat tietoa siitä, mitä odotuksia opettajalla on heidän lapsiaan ja vanhempien roolia kohtaan kotitehtävien tekemisessä. Vanhempien mielestä on tärkeää, että lasten saamien kotitehtävien taso on lasten kykyihin ja oppimistyyliin sopiva. Toiminnalliset kotitehtävät vanhemmat kokevat mukavina sekä perheelle yhteistoiminnallisina. Vanhemmat haluavat toimia yhteistyössä opettajan kanssa, muodostaen opetusta ohjaavan "tiimin". (Kay ym. 1994, 554-558.)

Vanhemmat voidaan jakaa viiteen ryhmään yhteistyöhön suhtautumisensa mukaan. Eniten on vanhempia, jotka tarvitsevat rohkaisua osallistuakseen, tulevat kutsuttaessa koululle tai osallistuvat mielellään koulun toimintaan. Lisäksi on vanhempia, jotka eivät halua olla missään tekemisissä koulun kanssa. Osa vanhemmista saattaa olla yliaktiivisia ja he lannistavat innokkuudellaan muiden vanhempien mahdollisuudet ja halun vaikuttaa. (Berger 1981, 93.) Tutkimuksemme vanhemmat kuuluvat mielestämme ryhmiin, jotka vaativat rohkaisua yhteistyöhön osallistumiseen tai ovat koulun aloitteesta mukana palavereissa ja muissa tapaamisissa.

8 POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää vanhempien ja ala-asteen laaja-alaisen erityisopettajan välistä yhteistyötä. Tutkimustemme tulosten mukaan yhteistyö koulun ja kodin välillä tapahtuu pääasiassa luokanopettajan kautta. Erityisopetus koettiin yksilöllisenä ja oppilaan luokkatyöskentelyä tukevana. Vanhemmat halusivat enemmän tietoa lastensa oppimisvaikeuksista ja edistymisestä. Yhteistyö kodin ja erityisopetuksen

välillä oli satunnaista, enimmäkseen ongelmatilanteissa ja erityisopettajan aloitteesta tapahtuvaa. Vanhemmat arvostivat koulun ja erityisopetuksen merkitystä, eivätkä kokeneet lastensa oppimisvaikeuksia negatiivisina. Yhteistyötä toivottiin kehitettävän säännölliseksi, molemminpuoliseksi, tasa-arvoiseksi sekä avoimeksi.

Kokemuksemme mukaan sekä päivähoidossa että sosiaalitoimessa korostetaan vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Miksi yhteistyö siellä onnistuu, mutta lapsen siirtyessä kouluun yhteistyön toimivuus katoaa? Koetaanko koulu byrokraattiseksi ja opettajat pelottaviksi auktoriteeteiksi? Siitä huolimatta, että vastuuta koulun kehittämisestä on siirretty paikalliselle tasolle, vanhempien todellinen merkitys vaikuttajina tuntuu jäävän näennäiseksi ja pintapuoliseksi.

Kaikki tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat olivat äitejä. Myös aiheeseen liittyvässä teorialiedossa tuli esille, että usein juuri äidit osallistuvat koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vieläkö yleinen ajatus on, että juuri äidin rooliin kuuluu vastuu kodista, lapsista ja heidän koulunkäynnistään? Äidit eivät haastatteluissa tuoneet esille isien mielipiteitä tai osallistumista lasten koulunkäyntiin. Ehkä isien on helpompaa osallistua koulun arkeen koulujen vanhempainyhdistysten toiminnan kautta.

Yhtenä suurena esteenä yhteistyölle sekä haastattelumme vanhemmat että erityisopettajat nimesivät ajanpuutteen. Erityisopettajat kokivat tämän osaksi johtuvan resurssien puutteesta; työtä oli enemmän kuin he ehtivät tehdä. Siksi aikaa yhteistyölle on vaikea löytää. Vanhemmilla (äideillä) työn jälkeinen aika kului kotitöiden hoitamiseen. Mielestämme suunnitelmallinen yhteistyö ei vaadi paljon aikaa. Mikäli asiat koetaan tärkeiksi, aikaa pystytään järjestämään.

Vanhemmat kokevat itsensä usein tietämättömiksi kouluun liittyvissä asioissa. Koulun ja opettajien tulee rohkaista vanhempia yhteistyöhön ja saamaan sitä kautta tarpeellista tietoa lapsensa koulunkäynnistä. Nykyistä enemmän tulee tiedottaa vanhemmille heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan osallistua koulun toimintaan. Perusopetuslaki velvoittaa keskustelemaan oppilaan huoltajan kanssa oppilasta koskevista asioista, josta esimerkkinä lapsen siirtäminen erityisopetukseen. Tutkimuksessamme kuitenkin ilmeni,

etteivät kaikki vanhemmat olleet tietoisia lapsensa saamasta erityisopetuksesta. Mistä johtuu ettei tieto ole kulkenut?

Vanhempia huolestuttaa lastensa tulevaisuus. Tämän vuoksi he ovat erityisen kiinnostuneita siitä, miten lapsen oppimisvaikeudet vaikuttavat hänen tulevaisuuteensa. He haluavat tietää, miten oppimisvaikeus vaikuttaa lapsen opiskeluun tai ammatinvalintaan. Vanhemmat ovat huolissaan siitä, poistuvatko ongelmat erityisopetuksen avulla. Erityisopetuksen tuloksia ei voida ennustaa eikä erityisopetuksessa voida kaikkia oppimisvaikeuksia parantaa. Erityisopetuksen tehtävä on tukea ja auttaa lasta selviytymään oppimisvaikeutensa kanssa. Erityisopettajien mielestä lapsen tulevaisuuteen vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin hänen antamansa tuki.

Vanhempainilloissa tulisi yhdessä sopia yhteistyön toteuttamisen säännöt. Vanhemmille tulee luoda näkemys siitä, että kumpikin osapuoli toimii yhteisen tavoitteen, eli lapsen parhaan, puolesta. Yhteistyötä tulee tehdä ensimmäiseltä luokalta lähtien ja rakentaa se myönteiseksi. Vanhempien tulee voida luottaa lapsensa opettajiin. Ongelmatilanne ei ole ainoa syy tehdä yhteistyötä.

Koko kouluyhteisön myönteisen ilmapiirin eli "meidän koulu" -hengen syntymisen edellytyksenä on hyvä yhteistyö. Monissa kyläkouluissa yhteistyö toimii luonnollisesti ja koulu on kylän sydän. Tutkimuksissa on osoitettu, että "meidän koulu" -henki ehkäisee koulukiusaamista ja edistää oppilaan kouluviihtyvyyttä ja -menestystä.

Tutkimuksemme erityisopettajat kaipasivat julkisuutta omalle työlleen. Tätä kautta he uskovat vanhempien asenteiden muuttuvan yleisesti positiivisemmiksi erityisopetusta ja yhteistyötä kohtaan. Kun vanhemmat saavat tietoa siitä, miten yleisiä oppimisvaikeudet ovat, on vanhempien helpompi suhtautua oman lapsen oppimisvaikeuteen. Vanhempainillassa voisi puhua esimerkiksi erityisopetuksessa käyvän oppilaan vanhempi, joka kertoisi omista kokemuksistaan. Tämä vähentäisi vanhempainilloille tyypillistä jäykkyyttä sekä virallisuutta ja toisi asian läheiseksi vanhemman kokemuksen kautta.

Myös väliaikaisten erityisopettajien on otettava yhteyttä koteihin, jotta yhteys vanhempiin säilyy. Heidän tulee yhtä lailla olla valmiita yhteistyöhön ja tehdä aloitteita kotien suuntaan yhteistyön käynnistämiseksi. Koska erityisopetuksen tilanne jatkuvasti muuttuu ja oppilaat vaihtuvat, tulee yhteistyön olla jatkuvaa henkilöistä riippumatta.

Opettajat oppivat arvostamaan kodin kanssa tehtävää yhteistyötä, jos he kokevat, että myös kouluviranomaiset pitävät yhteistyön tekemistä merkityksellisenä. Englannissa ja Yhdysvalloissa yhteistyön merkitystä on tutkittu runsaasti. Etsiessämme teoriatietaoa internetistä (ERIC-tietokanta, vuosilta 1980 - 1999), saimme hakusanoilla home - school - co-operation 1538 lähdenimekettä. Yhteistyöhön liittyvän kotimaisen tutkimuksen puute vaikuttaa osaltaan yhteistyön arvostukseen Suomessa niin työssä kuin opettajakoulutuksessakin. Edelleenkin ei yhteistyötaitoja huomioida koulutuksen osa-alueena, vaikka useat lähde-tekstit ovat painottaneet koulutuksen uudistamista tältä osin. Myös meidän valintaamme tutkimuksen aiheesta väheksyttiin ja meidän suositeltiin harkitsevan erityispedagogiikalle hyödyllisempää aihealuetta.

Mielestämme opiskelijoiden tulisi saada mahdollisuus tehdä yhteistyötä jo opiskeluun liittyvien harjoitteluiden yhteydessä. Koska kodin kanssa tehtävää yhteistyötä tehdään monin eri tavoin, opiskelijat voisivat koulutuksensa aikana saada monenlaisia ideoita ja malleja yhteistyön toteuttamisesta. Vuorovaikutuksen merkitys ja siihen liittyvien asioiden tiedostaminen tulisi sisältyä koulutukseen omana osa-alueenaan. Tällöin opiskelijoilla on työelämäänsä siirtyessään jonkinlainen käsitys siitä, miten hän voi tehdä yhteistyötä ja edelleen kehittää omia yhteistyötapoja. Opiskelijoille tulisi korostaa, ettei ole olemassa tiettyjä hyviä tapoja tehdä yhteistyötä, vaan on kokeiltava rohkeasti omia ajatuksiaan. Koulutus voi antaa pohjan yhteistyöhön liittyvistä ajatuksista, mutta vasta käytännön kokemuksen kautta erityisopettaja löytää sopivat keinot.

Jatkotutkimuksissa voisi perehtyä opettajaksi opiskelevien asenteisiin yhteistyötä kohtaan sekä lisäksi heidän mielipiteisiinsä koulutuksen antamista yhteistyövalmiuksista. Yhteistyön toteutumisesta voisi tehdä seuranta-tutkimuksen, jossa alkukartoituksen jälkeen laadittaisiin yhteistyön kehittämissuunnitelma. Erilaisten toteutustapojen tuomia tuloksia voisi verrata keskenään.

Tutkimuksemme kartoittaa vain yhden kunnan tilannetta ja valitettavan harva vanhempi oli halukas osallistumaan tutkimukseemme. Mahdollisesti vanhemmat kokivat haastatteluun osallistumisen vaikeana ja liian henkilökohtaisena. Kyselylomake, jossa on vastattavana avoimia kysymyksiä, olisi saattanut olla vanhemmille helpompi ja “tutumpi” tapa osallistua tutkimukseen. Tällä menetelmällä olisimme voineet täydentää aineistoamme. Olisimme voineet osallistua vanhempainiltaan, jossa olisimme tuoneet tutkimustamme alustavasti esille ennen kuin lähestyimme vanhempia haastattelupyynnöillä.

Tekemämme tutkimus tukee omia näkemyksiämme yhteistyön merkityksestä erityisopettajan työssä. Tutkimuksemme on vahvistanut käsitystämme siitä, miten yhteistyötä tulee tehdä. Tästä huolimatta tunnemme itsemme yhä epävarmoiksi yhteistyön tekemisessä, koska emme opiskelun puitteissa ole saaneet siihen valmiuksia. Haastattelemiemme vanhempien mielipiteet vahvistavat käsitystämme siitä, että yhteistyöhön panostaminen on tärkeää ja vastaa vanhempien tarpeita.

Opettajien tulee kohdata vanhemmat avoimesti ja aidosti kiinnostuneina. Vanhemmalla on oikeus ja velvollisuus osallistua lapsensa koulunkäyntiin ja opettajan on luotava mahdollisuus osallistumiseen.

LÄHTEET

- Berger, E. H. 1981. Parents as partners in education. The home and school working together. London: C.U. Mosby Company.
- Blom, H., Laukkanen, R., Lindström, A., Saresma, U. & Virtanen P. (toim.) 1996. Erityisopetuksen tila. Opetushallituksen julkaisuja 2. Helsinki.
- Bogdan, R. & Biklen, S. 1992. Qualitative reseach for education. 2. painos. Boston: Allyn & Bacon.
- Callahan, K., Rademacher, J.A. & Hildreth, B.L. 1998. The effect of parental participation in strategies to improve the homework performance of studenst who are at risk. Remedial and Special Education 19 (3), 131 - 141.
- Dunderfelt, T. 1998. Henkilökemia. Yhteistyö erilaisten ihmisten välillä. Juva: WSOY.
- Happonen, H., Ihatsu, M., Kärnä, E., Perätalo, U. & Tuunainen, K. 1986. Luokattoman erityisopetuksen nykytila ja kehittämisen pääsuunnat. Osaraportti II: Peruskartoituksen tuloksia ja kehittämisehdotuksia. Kouluhallituksen tutkimus nro 7. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.
- Heikkinen, H. L. T. 1998. Kriisi opettaa. Teoksessa H. Niemi (toim.) Opettaja modernin murroksessa. Juva: WSOY, 93 - 109.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Husso, M.-L., Korpinen, E. & Korpinen, R. 1980a. Kodin ja koulun yhteistyötutkimus I. Tutkimuksen tausta, teoreettisia lähestymistapoja sekä johdatus empiirisen aineiston keräämiseen: ongelmat ja mittarit. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 161.
- Husso, M.-L., Korpinen, E. & Korpinen, R. 1980b. Kodin ja koulun yhteistyötutkimus II. Yhteistyön toteutuminen peruskoulun ala-asteella, opettajien ja vanhempien käsityksen yhteistyön tehtävistä, vanhempien asennoituminen sekä yhteistyöaktiivisuuteen yhteydessä olevista tekijöistä. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 162.
- Husso, M.-L., Korpinen, E. & Korpinen, R. 1980c. Kodin ja koulun yhteistyötutkimus III. Opettajien ja oppilaiden huoltajien käsityksiä yhteistyön esteistä sekä

- kodin ja koulun yhteistyön kehittämisestä: käytännön järjestelyt, yhteistyömuodot ja yhteistyösisällöt. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 163.
- Ihatsu, M., Ruoho, K. & Happonen, H. 1997a. Erityisopettajan toimenkuva. Kielikukka 2, 17 - 21. Kirjapaino Oma Oy.
- Ihatsu, M., Ruoho, K. & Happonen, H. 1997b. Erityisopettajan toimenkuva II. Kielikukka 3, 8 - 11. Kirjapaino Oma Oy.
- Jaatinen, E. 1999. Voi ei! Koululta soitetaan! Mielenterveys 3, 22 - 23.
- Jenson, W. R., Sheridan, S. M., Olympia, D. & Andrews, D. 1994. Homework and students with Learning Disabilities and Behavior Disorders: A Practical, Parent-Based Approach. *Journal of Learning Disabilities* 27 (9), 538 - 548.
- Johansson, G. & Wahlberg Orving, K. 1993 Samarbete mellan hem och skola. Erfarenheter från elever, föräldrars och lärares arbete. Umeå universitet. Pedagogiska institutionen. Luleå: Högskolan i Luleås Tryckeri.
- Kangasoja, M. 1997. Kapallinen riihitettyjä jyvää. Raportti koulujen tilasta Keski-Suomessa. Keski-Suomen lääninhallitus, sivistysosasto, julkaisu 4/1997. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy.
- Kay, P. J., Fitzgerald, M., Paradee, C. & Mellencamp, A. 1994. Making Homework Work at Home: the Parent's Perspective. *Journal of Learning disabilities* 27 (9), 550 - 561.
- Kohonen, V. & Kaikkonen, P. 1998. Uudistuva opettajuus muutosten ja vaatimusten ristipaineessa. Teoksessa H. Niemi (toim.) Opettaja modernin murroksessa. Juva: WSOY.
- Koivumäki, S., Korpinen, E. & Pekkala, E. 1980. Vanhempien ja opettajan henkilökohtainen keskustelu kodin ja koulun yhteistyömuotona. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 152.
- Korpinen, E. 1989. Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen - haaste opettajien perus- ja täydennyskoulutukselle. Teoksessa Korpinen, E., Tiihonen, E. & Tuomi, P.(toim.) Koulu elämän paikkana: haasteita ja virikkeitä ala-asteen opetukseen. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 34. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskampus.

- Korpinen, E. & Husso, M-L. 1991. Vanhemmat - opetuksen käyttämätön voimavara. Tutkimustuloksia koulun ja kodin yhteistyöstä peruskoulussa ja opettajankoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Moniste.
- Koulu on yhteistyötä. 1984. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 71. Lahti: Esan Kirjapaino Oy.
- Kuusela, J., Hautamäki, J. & Jahnukainen, M. 1996. Mitä, milloin ja kenelle? Erityisopetuksen virrat ja oppilaat. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) Erityisopetuksen tila. Opetushallituksen julkaisuja 2. Helsinki, 137-174.
- Kysymyksiä ja kynnyksiä. 1987. Lasten kasvatuksen tukeminen perheen ja viranomaisten yhteistyönä. Sosiaalihuollon raportteja 2. Helsinki.
- Laine, T. 1998. Opettajakin on ihminen. Teoksessa H. Niemi (toim.) Opettaja modernin murroksessa. Juva:WSOY, 110 - 119.
- Lehtimäki, R. & Sarkkinen, K. 1995. Sujuuko kodin ja koulun yhteistyö? Anna 40, 112-115.
- Lincoln, Y. & Guba, E. 1985. Naturalistic Inquiry. Thousand Oaks: Sage.
- Metso, T. 1999. Erilaista ja tuttua. Koulu vanhempien koulumuistoissa. Teoksessa: T. Tolonen (toim.) Suomalainen koulu ja kulttuuri. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Montonen, K. 1991. Vanhemmat mukaan myös koulun arkeen. Opettaja 47, 24 - 25.
- Mundchenk, N. A. & Foley, R. M. 1994. Collaborative relationships between school and home: implications for service delivery. Preventing School Failure 39 (1). [Http://www.epnet.com/cgi-bin/ebscologin30](http://www.epnet.com/cgi-bin/ebscologin30) 24.11.1999.
- Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: ATENA KUSTANNUS.
- Niemi, H. (toim.) 1998. Opettaja modernin murroksessa. Juva: WSOY.
- Nikunen, V. 1988. Koulun kurssi. Rauma: Kirjayhtymä.
- Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Porvoo: WSOY.
- Paananen, S. 1985. Pulpettiko puristaisi. Keuruu: Otava.
- Palokari, S. 1994. Opettajat ja vanhemmat tarvitsevat toisiaan. Lapsen maailma 10, 12-13. Perusopetusasetus 852/1998.

- Perusopetuslaki 628/1998.
- Rich, D. 1998. What parents want from teachers. *Educational Leadership* 55 (8), 37-39.
- Sahlman, H. 1989. Kodin ja koulun yhteistyö - johtokunnan ehtymätön työnsarka. *Opettaja* 3, 24 - 25.
- Seppälä, A. 1989. Viisas opettaja tekee yhteistyötä vanhempien kanssa. *Opettaja* 38, 22-23, 49.
- Soininen, M. 1986. Kodin ja koulun yhteistyöstä peruskoulun ala-asteella. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:109. Turun yliopiston offsetpaino: Turku.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research*. Newbury Park: Sage.
- Suomen Vanhempainliiton tiedote, 23.9.1998. [Http://www.freenet.hut.fi/partneritorni/vanhempainliitto/lehdille23998.html](http://www.freenet.hut.fi/partneritorni/vanhempainliitto/lehdille23998.html) 12.10.1999.
- Syrjäläinen, E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 68 - 112.
- Stone, J. 1997. *Working with families*. Teoksessa H. Mason & S. McCall (ed.) *Visual impairment. Access to education for children and young people*. Townbridge: Cromwell Press Limited.
- Tapaamme koululla. 1990. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki.
- The role of parents in the education systems of the european union. 1997. European Unit of EURYDICE: Brussels.
- Tolonen, T. (toim.) 1999. *Suomalainen koulu ja kulttuuri*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Tynjälä, P. 1991. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta. *Kasvatus* 22 (5-6), 387-598.
- Vainikainen, T. 1992. Vanhempainyhdistykset tukevat perheitä ja koulua. *Lapsen maailma* 8, 12 - 13.
- Vainikainen, T. 1995. Vanhempien asiantuntemus etsii kanavia. *Lapsen maailma* 2, 6-7.
- Vanhempien sanomat*, 1999, 2, 2. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.
- Weaver, J. 1995. *Focus on parent/professional collaboration and communication*. Parents News. [Http://www.alaska.net/~parents/W95/19W95.htm](http://www.alaska.net/~parents/W95/19W95.htm) 19.1.1999.

Vincent, C. & Tomlinson, S. 1997. Home - School Relationships: "The Swarming of Disciplinary Mechanisms?". *British Educational Research Journal* 23 (3), 361-378. [Http://www.epnet.com/cgi-bin/ebscologin30](http://www.epnet.com/cgi-bin/ebscologin30) 28.10.1999.

Yhteistyöllä lapsen parhaaksi. Kirjanen kodeille ja päivähoitajille. 1980. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Helsinki.

Jyväskylässä 3.5.1999

86

Hyvät vanhemmat!

Olemme kaksi erityisopettajaopiskelijaa Jyväskylän yliopistosta.

Olemme opiskeluissamme siinä vaiheessa, että aloitamme pro gradu -työn tekemistä.

Peruskoulun opetussuunnitelma korostaa kodin ja koulun yhteistyön merkitystä pyrittäessä kehittämään lapsen koko persoonallisuutta. Opettajan ja vanhempien välinen yhteistyö antaa mahdollisuuden monipuoliseen tiedonvälitykseen ja -vaihtoon. Tällä tiedolla on tärkeä merkitys oppilaan koulutyön ja oppimisen kannalta. Tämä sama asia koskee myös erityisopetusta.

Lähestymme Teitä tämän asian tiimoilta. Haluamme pro gradu -työssämme tutkia vanhempien eli Teidän näkemyksiä erityisopetuksesta, sen hyödyistä sekä yhteistyöstä erityisopettajan kanssa. Kotikuntanne erityisopettajat ovat jo ystävällisesti suostuneet osallistumaan tutkimukseemme. Toteutamme tutkimuksemme keskustelunomaisina haastatteluina, jotka toivomme saavamme tehdyiksi kesäkuun puoliväliin mennessä. Emme etsi haastatteluilla mitään "oikeaa" tietoa, emmekä odota Teiltä alaan liittyvää erityistietoutta, vaan haluamme aidosti selvittää juuri Teidän tuntemuksianne ja näkemyksiänne asiasta, jotta me itse voisimme käyttää antamaanne palautetta hyödyksemme tulevassa työssämme ja tehdä rakentavaa yhteistyötä vanhempien kanssa.

Haastattelut ovat ehdottoman luottamuksellisia, henkilö- ja paikkakuntatiedot jäävät ainoastaan allekirjoittaneiden tietoon. Haastattelujen purkamisen ja läpikäynnin helpottamiseksi haluaisimme nauhoittaa ne. Olemme valmiit tekemään haastattelun Teille parhaiten sopivana ajankohtana ja Teille sopivassa paikassa. Haastattelun arvioitu kesto on noin tunti. Ainoa toiveemme haastattelu-tilanteen suhteen on, että se on rauhallinen ja kiireetön.

Olemme pyytäneet lapsenne erityisopettajaa välittämään tämän kirjeen teille. Sekä myönteisen että kielteisen vastauksen pyyntöömme toivomme Teidän kertomaan palauttamalla oheisen paperin mahdollisimman pian lapsenne mukana erityisopettajalle. Annamme mielellämme lisätietoja tutkimuksestamme ja sen toteuttamisesta.

Teille koituneen vaivan ja meidän saamamme hyödyn johdosta, haluamme pienenä kiittollisuuden osoituksena antaa haastatteluun osallistuneille vanhemmille kevään piristykseksi kukan. Osallistumisenne on meille todella arvokasta ja tärkeää lopputyömme onnistumiselle.

Lämpimin kiitoksin ja aurinkoista kevättä toivottaen

Sanna Tammelin
p. 0400 - XXX XXX

Johanna Järvelä
p. 040 - XXXX XXX

Suostun haastatteluun

kyllä

en

Haastatteluun osallistuu

molemmat vanhemmat

toinen vanhemmista

äiti

isä

Toivomukseni haastattelun ajankohdasta ja paikasta:

Minulla ei ole erityisiä toivomuksia

Minuun voi ottaa yhteyttä haastatteluajankohdan sopimiseksi

Yhteystietoni _____

Milloin minut tavoittaa parhaiten _____

Allekirjoitus _____

HAASTATTELUTEEMAT (vanhempien haastattelu)

TAUSTA

- ikä
- ammatti tai koulutus
- lapsen saama erityisopetus ja erityisopetuksen kesto
- muuta

KÄSITYKSET ERITYISOPETUKSESTA

- näkemys erityisopetuksesta, sen tehtävistä ja merkityksestä (koululle, oppimisvaikeuksisille..)
- mistä näkemys / tiedot peräisin? (kuinka paljon omalta lapselta)
- kuinka em. asiat ovat toteutuneet oman lapsen kohdalla?
(Kuinka eo tukenut lapsesi kehitystä ja oppimista?)
- erityisopetuksen alkaminen (syitä?)

VANHEMPIEN JA ERITYISOPETTAJAN YHTEISTYÖ

- millaista yhteistyötä tehdään nyt
- kuinka usein
- millaisissa tilanteissa
- onko tarpeeksi ja oikeanlaista
- millaisia uusia yhteistyömuotoja toivoisi
- mitä kautta tieto kulkee (eo / lo?)
- miten itse ottaa/ haluaisi ottaa eo:n yhteyttä, oma roolisi yhteistyössä
- millaisia esteitä yhteistyössä on ollut
- yhteistyön mahd. muuttuminen (eo:n alkaessa - myöhemmin)

YHTEISTYÖN MERKITYS

- mitä yhteistyö merkitsee
- millaista on hyvä yhteistyö
- kuinka suuren arvon antaa eo:n ammattitaidolle ja pätevyydelle

MUUTA LISÄTÄVÄÄ TAI AJATUKSIA AIHEESTA

HAASTATTELUKATEEMAT (erityisopettajien haastattelu)

TAUSTA

- ikä
- ammatti tai koulutus
- työkokemus
- muuta

KÄSITYKSET ERITYISOPETUKSESTA

- näkemys erityisopetuksesta, sen tehtävistä ja merkityksestä (koululle, oppimisvaikeuksisille..)
- kuinka em. asiat ovat toteutuneet?
- erityisopetuksen alkaminen (syitä?)

VANHEMPIEN JA ERITYISOPETTAJAN YHTEISTYÖ

- millaista yhteistyötä tehdään nyt
- kuinka usein
- millaisissa tilanteissa
- onko tarpeeksi ja oikeanlaista
- millaisia uusia yhteistyömuotoja toivoisi
- mitä kautta tieto kulkee (eo / lo?)
- miten itse ottaa/ haluaisi ottaa yhteyttä, oma roolisi yhteistyössä
- millaisia esteitä yhteistyössä on ollut
- yhteistyön mahd. muuttuminen (eo:n alkaessa - myöhemmin)

YHTEISTYÖN MERKITYS

- mitä yhteistyö merkitsee
- millaista on hyvä yhteistyö
- ammattitaidon tunne yhteistyöasioissa

MUUTA LISÄTTÄVÄÄ TAI AJATUKSIA AIHEESTA